

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2021

Radan Báder

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Ruská správa v osvobozeném Bulharsku – politický systém a sociokulturní
charakteristiky**

Bakalářská práce

2021

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2019/2020
ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Radan Báder**

Osobní číslo: **H17097**

Studijní program: **B7310 Filologie**

Studijní obor: **Slavistická studia zemí Evropské unie (dvouoborové):
Bulharština + Historie (dvouoborové)**

Téma práce: **Ruská správa v osvobozeném Bulharsku – politický
systém a sociokulturní charakteristiky**

Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování

Student zpracuje politický a společenský vývoj v Bulharsku v letech 1878-1879. Zaměří se zejména na otázky formování nové státnosti, jež vznikala v podmínkách ruské správy. Popsány budou politické parametry tohoto údobí a způsoby, za nichž byly jednotlivé oblasti státní správy předávány formujícím se bulharským elitám.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Palangurski, Milko. *Děřavno-političeskata sistema na Bělgarija: (1879-1919)*. 1 izd. Veliko Těrnovo: Slovo,1995 Palangurski, Milko. *Nova istorija na Bělgarija. T. 1, Knjažestvoto (1879-1911)*. 1. izd. Sofija: Siela, 2013 Rychlík, Jan a kol. *Dějiny Bulharska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016 Todorov, Antonij Todorov. *Graždani, partii, izbori: Bělgarija 1879-2009*. Pěřvo izdanie. Sofija: Iztok-Zapad,2010

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2021**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.

děkan

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2020

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

V Pardubicích dne

Poděkování

Na prvním místě bych chtěl poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Phdr. Miroslavu Koubovi Ph.D., který byl vždycky ochoten se mnou konzultovat jakoukoliv maličkost. Dále bych chtěl poděkovat paní doktorce Sevdalině Velevě, která mi několikrát pomohla, když jsem si nebyl jistý překladem z bulharštiny. Na posledním místě chci poděkovat své rodině, která mi byla vždycky velkou oporou.

Anotace

Předkládaná práce se zabývá problematikou jednoho z nejdůležitějších etap novodobých bulharských dějin, totiž položením základů novodobého bulharského státu v letech 1877-1879. Důraz je kladen nejen na vybudování státního aparátu ruskými činiteli, ale rovněž se zabývá přijetím ústavy nového státu. Chronologicky lze práci vymezit obdobím mezi lety 1877-1879 s krátkým exkurzem do minulosti a končí nástupem knížete Alexandra I. Battenberga na bulharský trůn.

Klíčová slova

Ruská správa, Alexandr I. Battenberg, politický systém, Rusko-turecká válka, Tárnovská ústava

Title

Russian Administration in Liberated Bulgaria - Political System and Socio-Cultural Characteristics

Annotation

The submitted document deals with the problematics of one of the most important periods of Bulgarian history, namely laying the basics of the modern Bulgarian state between the years 1877-1879.

Emphasis is placed not only on creating state apparatus by Russian agents but also on the adoption of the new constitution.

This paper can be chronologically delimited between the years 1877-1879, with a short excursion into the past, and ended with Alexander of Battenberg taking the throne.

Keywords

Russian administration, Alexandr of Battenberg, political system, Russo-Turkish war, Tarnovo constitution

Obsah

ÚVOD	10
1. OSMANSKÁ ŘÍŠE V 19. STOLETÍ	11
1.1. Bulharská společnost a církevní otázka	12
1.2. Boj za nezávislost.....	14
1.3. Velká východní krize	16
1.4. Dubnové povstání.....	17
1.5. Rusko-turecká válka.....	18
1.6. Sanstefanský mír	21
1.7. Berlínský kongres.....	22
2. POČÁTEČNÍ ČINNOST RUSKÉ SPRÁVY	25
2.1. Vznik Kanceláře civilní správy a jmenování V. A. Čerkaskýho do funkce Vedoucího civilních záležitostí.....	25
2.2. Přípravná etapa ruské správy před přechodem Dunaje	27
2.3. Boj mezi „starými“ a „mladými“ o získání důvěry u ruské správy	30
2.4. Přechod Dunaje a počátek bezprostřední organizace správních institucí.	31
2.5. Činnost civilní správy v oblasti finančnictví.....	36
2.6. Počáteční činnost ruské správy v oblasti soudnictví a vojensko-polní soudy.	37
2.7. Ruská civilní správa a její činnost v oblasti vzdělání a zdravotnictví.....	38
2.8. Zhodnocení práce knížete Vladimíra Čerkaskýho	38
3. RUSKÁ SPRÁVA PO SKONČENÍ RUSKO-TURECKÉ VÁLKY ANEB VYBUDOVÁNÍ CENTRÁLNÍ A SPECIALIZOVANÉ ADMINISTRATIVY V BULHARSKU	39
3.1. Jmenování Imperátorského komisaře a určení směrů jeho činnosti.....	39
3.2. Činnost vojenského odboru při vybudování bulharských ozbrojených sil	40
3.3. Činnost odboru pro vnitřní záležitosti.....	43
3.4. Činnost finančního odboru v otázkách reforem finančnictví	45

3.5. Organizace soudní moci v období ruské civilní správy	47
4. TÂRNOVSKÁ ÚSTAVA.....	50
4.1. Přípravné práce.....	50
4.2. Vypracování počátečního projektu Organického statutu Sergeje Lukjanova .	51
4.3. Ústavodárné shromáždění	54
4.4. Nástup Alexandra Battenberga na bulharský trůn	60
ZÁVĚR	61
Resume.....	62
Seznam literatury	63

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce pojednává o jedné z nejdůležitějších etap moderních bulharských dějin, kdy se po téměř pěti set letech Bulharsko, byť v okleštěné podobě znovuobjevilo na mapě Evropy. Tato práce v podstatě sleduje období let 1877-1879, kdy došlo pod ruským vedením a za velkého přispění bulharského obyvatelstva k vybudování základů moderního bulharského státu.

První kapitola má za úkol seznámit čtenáře s kontextem doby, která předcházela válku s Turky a následné obnovení bulharského státu i jeho zmenšování mezinárodními smlouvami.

Druhá kapitola popisuje činnost knížete Čerkaskýho a jeho pomocníků při pokládání základů nové administrativy v těžkých podmínkách bojových operací.

Třetí kapitola navazuje přímo na předchozí, kdy v čele ruské správy stanul Ruský imperátorský komisař v osobě pokrokového knížete Alexandra Dondukova-Korsakova.

Poslední kapitola se věnuje přijetí Tárnovské ústavy, která položila základy bulharské demokracie, byť následující roky ukázaly její nestálost. Práce končí symbolickým nástupem knížete Alexandra I. Battenberga na bulharský trůn v červnu roku 1879.

Vzhledem k tomu, že ve sledovaném období je používán jak na Balkáně, tak i v Rusku juliánský kalendář, zatímco ve zbytku Evropy byl již používán gregoriánský kalendář, občas uvádím oba, z nichž v závorce je vždy druhý zmíněný.

Na závěr chci zmínit, že povaha práce mi nedovolila postihnout téma v celé šíři, a proto bylo nutné několik věcí vypustit a některé jenom krátce zmínit. Z tohoto důvodu práce nesleduje vývoj ve Východní Rumelii (autonomní útvar v rámci Osmanské říše), ale pouze v Bulharském knížectví. neboť by to velmi rozšířilo tuto práci.

1. OSMANSKÁ ŘÍŠE V 19. STOLETÍ

Osmanská říše byla v 19. století už pouhým stínem své někdejší slávy. Od porážky u Vídně roku 1683 docházelo k postupnému úpadku této, kdysi slavné a mocné říše. Tento neblahý stav se projevoval v několika jevech jak například ve slábnutí centrální moci, nedostatku financí, separatistických hnutí, nevykonné administrativy, nespokojených provincií, neúspěšných válkách, krvavých převratech, masově rozšířeném loupežnictví, korupci atd. Kromě toho na začátku 19. století balkánské národy vstupují do etapy organizování národně-osvobozeneckých hnutí. Došlo k povstáním Srbů a Řeků, které nakonec vedlo k vzniku jejich národních států.¹ Na začátku 19. století přestala být osmanská říše velmocí ze které by trásla celá Evropa.² Reformně smýšlející sultán Selim III. (1789–1807) chtěl vybudovat pravidelnou armádu západoevropského typu, aby mohl efektivně čelit svým nepřítelům. Zamýšlené reformy byly v rozporu se zájmy janičářů, kteří oprávněně považovali chystané změny za ohrožení svého postavení. Z toho důvodu byl sultán Selim III. svržen a posléze nahrazen jeho synovcem Mustafou IV. (1807–1808). Tento převrat vyvolal občanskou válku, na jejímž konci stojí osoba sultána Mahmuda II.,³ který pokračoval v reformě armády. Roku 1826 nadobro zrušil janičářský sbor i sipahijské vojsko, tento přežitek feudalismu.⁴

Po smrti Mahmuda nastupuje na trůn jeho syn Abdul Medžid I. (1839-1861). S jeho vládou je spojen počátek takzvaného tanzimatu. Jedná se o souhrn reforem majících za cíl přiblížit osmanskou říši západní Evropě a posílit tím její konkurenceschopnost. Počátkem lze chápat rok 1839, kdy byl v sultánově sídle Ghülhan vydán zvláštní zákon hatišerif.⁵ V únoru 1856, tedy ještě v průběhu krymské války je vydán hatihumajun, který potvrzuje dříve slíbené reformy. Zavádí úplné zrovnoprávnění muslimského a nemuslimského obyvatelstva, nedotknutelnost majetku, reorganizace administrativy a tím umožňuje nemuslimům vstupovat do státní správy atd.⁶ Vybíráním daní jsou pověřeni státní úředníci.⁷ Zákonem z roku 1864 je provedena správní reforma a největší administrativní jednotkou se staly vilájety (oblasti), skládající se ze sandžaků, kazů a nachíí. V čele jednotlivých správních orgánů stáli státní

---

¹ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 – 1878)*, София 2006, с. 190. ISBN-10: 954-326-033-8.

² Rychlík, Jan – KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie*, Praha, 2017, s. 86. ISBN 978-80-7422-562-8.

³ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 3. ISBN 978-80-7422-562-8.

⁴ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352–1878)*, София 2006, с. 191. ISBN-10: 954-326-033-8.

⁵ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 182. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁶ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 193. ISBN-10: 954-326-033-8.

⁷ Tamtéž, София 2006, с. 195.

úředníci pobírající pevný plat.⁸ Je dotvořena moderní armáda cvičená francouzskými a pruskými důstojníky. Jsou zřizovány důstojnické školy. Roku 1854 byl zrušen charádž a tím pádem měli být i křesťané odváděni do armády. Z důvodu oprávněných obav, že by nebyli jako vojáci spolehliví, bylo vojsko zpravidla i nadále doplňováno jen z muslimů. Křesťané platili poplatek (nazýval se bedel), který je osvobozoval od vojenské služby.⁹ Rozpad vojensko-lenního feudalismu vedlo ke zrušení sipahijů, čímž začal proces transformace vojensko-lenního systému v číftlický, tedy vytváření muslimských velkostatků.¹⁰ Zavedené reformy, které měly mnohdy polovičatý charakter, vedly ke stabilizaci osmanské říše a vytvořily příznivou půdu pro rozvoj nejenom bulharského národa. Na druhou stranou, hlavně po krymské válce, dochází k větší závislosti osmanské říše k západním mocnostem.¹¹

1.1. Bulharská společnost a církevní otázka

Po krymské válce vstoupilo bulharské národní obrození do své masové fáze, kdy národní uvědomění zasáhlo relativně široké masy obyvatelstva. Je nutné zmínit, že vývoj v tomto směru nebyl rovnoměrný. Osmanská vláda nijak nebránila kulturnímu rozvoji balkánských národů, neboť z pohledu organizace osmanského státu byla rozhodující náboženská příslušnost, která určovala, kam patříte. Vyznavači islámu měli privilegované postavení, zatímco křesťané byli tolerováni, neboť byli „lidé knihy“ (Islám považuje Mojžíše a Ježíše za předchůdce proroka Mohameda, a proto křesťané a židé byli tolerováni).¹²

Důležitý význam pro bulharské národní uvědomění měla církevní otázka. Bulhaři jako pravoslavný národ náleželi pod pravomoc cařihradského patriarchátu, v jehož čele stáli Řekové. Patriarchát, který měl na starost rozvoj škol a díky tomu disponoval nástrojem, jehož prostřednictvím mohl helenizovat dosud národnostně neuvědomělé pravoslavné obyvatelstvo neřeckého původu, což rozmach bulharského národního hnutí znemožňoval. Docházelo k tomu, že církevní slovanština byla vytlačována ve prospěch řečtiny. Z toho důvodu by zřízení autonomní bulharské církve mělo pro Bulhary velký praktický význam.¹³

K prvnímu konfliktu došlo v roce 1824 ke vzpouře obyvatelstva ve Vraci, když místní řecký biskup Methodios uložil věřícím mimořádnou církevní daň. Vzpouře byla potlačena a její

---

⁸ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 190. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁹ Tamtéž, s. 190.

¹⁰ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 11. 954-649-552-2.

¹¹ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 15. 954-649-552-2.

¹² Rychlík Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 191-192. ISBN 978-80-7422-553-6

¹³ Tamtéž, s. 193-194.

vůdce byl popraven.¹⁴ Ve třicátých a čtyřicátých letech 19. století boj proti řeckému duchovenstvu získal masový charakter a stal se hnutím. V Târnovu, Šumenu, Samokovu, Vidinu, Plovdivu a dalších městech bujely podobné konflikty. V čele hnutí stáli Neofit Bozveli a Ilarion Makariopolský.¹⁵ V roce 1838 vypukl konflikt v Tarnově, jehož původcem je místní metropolita Panaret, který otevřeně dával najevo své pohrdání Bulhary. Metropolitovo chování vyvolalo odpor měšťanů, kteří chtěli pomocí mobilizace veřejného mínění dosáhnout jeho odvolání a nahrazení Neofitem Bozvelim.¹⁶ V šedesátých letech 19. století nabylo hnutí masového charakteru, když biskup Ilarion Makariopolský, stoupenec samostatné bulharské církve, vynechal při bohoslužbě jméno patriarchy a připomenul jenom jméno sultána. Brzy ho následovali další bulharští duchovní. Tím fakticky došlo k odtržení bulharského duchovenstva od cařihradského patriarchátu.¹⁷ Soupeření bulharského a řeckého duchovenstva oživilo myšlenku spojení s katolickou církví, tj. k vytvoření bulharské uniatské církve, jejímž hlavním propagátorem se stal Dragan Cankov. Je třeba zmínit, že v Bulharsku byl její ohlas velmi malý.¹⁸ Přesto uniatská akce měla svůj význam, když se do sporu vložili velmoci, především Rusko a Velká Británie. Oba státy se totiž obávali vzrůstu francouzského a rakouského vlivu, a tak vyvinuly pod záminkou ochrany křesťanů nátlak na Vysokou portu, aby problém vyřešila ve prospěch Bulharů.¹⁹ Vysoká porta byla nucena zapojit se do sporu také kvůli mezinárodněpolitické situaci. V roce 1866 vypuklo povstání křesťanů na Krétě, které mělo podporu Řecka, za kterým stálo Rusko. S ruskou asistencí byl roku 1867 uzavřen tajný řecko-srbský spolek namířený proti Osmanům. Toto nebezpečí a zároveň nátlak britské a rakousko-uherské diplomacie, přiměl nakonec Vysokou portu k zásahu do řecko-bulharského církevního sporu.²⁰

Dne 28. února 1870 sultán vydal ferman, kterým byla založena samostatná bulharská církev pod jménem bulharský exarchát.²¹ Zřízení bulharské církve se projevila pozitivně při šíření bulharského školství a osvěty.²²

---

¹⁴ Tamtéž, s. 194.

¹⁵ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 201-202. ISBN-10: 954-326-033-8.

¹⁶ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 194-195. ISBN 978-80-7422-553-6.

¹⁷ Rychlík, Jan – Kouba, Miroslav. *Dějiny Makedonie*, Praha, 2017, s. 96. ISBN 978-80-7422-562-8.

¹⁸ Tamtéž, s. 97.

¹⁹ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 197. ISBN 978-80-7422-553-6.

²⁰ Tamtéž, s. 197.

²¹ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 203. ISBN-10: 954-326-033-8.

²² Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 198. ISBN 978-80-7422-553-6.

1.2. Boj za nezávislost

Zápas o bulharskou osvětu a samostatnou církev je jenom jedna etapa v bulharském národněosvobozeneckém hnutí. V šedesátých letech se formují revoluční skupiny, jejímž cílem bylo obnovení bulharského státu.²³ Tyto skupiny, které působí v emigraci jako například v Srbsku a v Rumunsku. Přestože všichni usilovali o stejnou věc, lišili se v taktice. V bulharském národně osvobozeneckém boji existovaly dvě skupiny – „staří“ a „mladí“. První počítají s evoluční cestou, tzn. legitimními prostředky. Naproti tomu „mladí“ považují za jedinou možnost ozbrojené povstání, jako jediný možný prostředek vedoucí k osamostatnění. V šedesátých letech začínají dominovat „mladí“. Přijetí této linie ovšem neřeší všechno, neboť před revolucionáři stojí otázka taktiky. Od doby krymské války do konce šedesátých let zvítězila takzvaná četnická taktika. Jejím tvůrcem je velký politický činitel Georgi Rakovski. Vytváří se malé skupinky bojovníků, které se ve vhodný moment přemísťují na bulharské území a snaží se tam vyvolat povstání.²⁴ Tuto koncepci osvobození Bulharska vysvětlil ve své práci Dočasný řád pro lidové lesní čety (Privremen en zakon za narodnite gorski čety). Četníci měli ve svém čele velitele zvané vojvody. Příslušníci čet museli dodržovat přísnou kázeň, nesměli se opíjet, rabovat a vůbec ubližovat civilnímu obyvatelstvu. Vůči svým velitelům byli povinni zachovávat absolutní poslušnost, v případě porušení disciplíny měl vojvoda právo na místě potrestat četníka smrtí. Četníci byli známi vysokým ideovým uvědoměním.²⁵ V roce 1860 Rakovski odchází do Bělehradu a v součinnosti se srbskou vládou zde v roce 1862 založil bulharskou legii, která čítala okolo 600 lidí.²⁶ V roce 1862 zde vznikla prozatímní bulharská vláda pod předsednictvím Rakovského. Téhož roku se vyostřily vztahy mezi Srbskem a Osmanskou říší, které nakonec vyústily 3. (15.) června do pouličních bojů. Do bojů zasáhla i bulharská legie, ale díky zásahu velmocí k válce nedošlo. Srbsko pod diplomatickým nátlakem velmocí muselo souhlasit s ponecháním tureckých posádek ve městě. Srbsko tehdy bylo ještě vazalským státem osmanské říše, a proto nesměla na svém území trpět nepřátelské skupiny vůči Vysoké portě. Bulharská legie byla rozpuštěna a Rakovski odešel nejprve do Athén a posléze do Cetinje v Černé Hoře, aby se nakonec usadil roku 1863 v Rumunsku.²⁷ Koncem roku 1866 vzniklo v emigraci Hlavní velení (Vârchovno načalstvo) jako politický a vojenský orgán

---

²³ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 204. ISBN-10: 954-326-033-8.

²⁴ Tamtéž, s. 205.

²⁵ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 200. ISBN 978-80-7422-553-6

²⁶ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 206. ISBN-10: 954-326-033-8.

²⁷ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 199. ISBN 978-80-7422-553-6.

ozbrojeného boje.²⁸ Volba Rumunska jako centra odbojových snah nebyla náhoda. V únoru 1866 zde došlo ke státnímu převratu, kterým byl odstraněn kníže Alexandr Cuza (vládce od roku 1859), který měl dobré vztahy s Vysokou portou, což považovala za ohrožení vlastních zájmů a začala stahovat vojsko k Dunaji. Hrozilo reálné nebezpečí rumunsko-turecké války. Představitelé rumunské vlády navrhli bulharským emigrantům zformování bulharského dobrovolnického oddílu, což přijali. Blízký spolupracovník Rakovského Ivan Kasabov (1837–1911) zde zakládá Tajný bulharský ústřední výbor (dále jen TBÚV – Taen centralen bâlgarski komitet). K válce nakonec nedošlo, avšak výbor nadále pokračoval ve své činnosti. TBÚV vydal brožuru s názvem „Bulharsko před Evropou“ a v roce 1867 vypracoval memorandum pro sultána požadující vytvoření dualistického turecko-bulharského soustátí. V roce 1868 se TBÚV rozpadlo a na jeho místě vznikají organizace „Mladé Bulharsko“ (Mlada Balgarija) a radikální „Bulharská společnost“ (Balgarsko obštество).²⁹ Myšlenka dualismu se stala dočasně programem „Dobročinné družiny“ (Dobrodetelna družina), někdy je nazývána jako „výbor starých“ Tato skupina představuje část bohatých Bulharů v emigraci spoléhající především na zásah Ruska. Vedle rozhovory se srbskou vládou o zřízení bulharsko-srbského státu pod vládou dynastie Obrenovičů.³⁰ K návrhu se připojil i Rakovski, ale srbský kníže Michal Obrenovič jej nakonec odmítl z obavy, že by došlo ke ztrátě srbské hegemonie. V Srbsku znovu vznikla bulharská legie, avšak po odchodu tureckých posádek ze Srbska a zlepšení vzájemných srbsko-tureckých vztahů byla na jaře 1868 opětovně rozpuštěna. Rakovski naproti tomu razil názor, že Bulharsko se musí osvobodit vlastními silami. Nakonec umírá v roce 1867 na tuberkulózu.³¹

Další osoba, která se velmi angažovala v revoluční činnosti, byl Ljuben Karavelov z Koprivšnice (1834–1879). Roku 1869 přichází do Bukurešti na pozvání „Dobročinné družiny“, ale velmi rychle se sblíží s opačným táborem revolucionářů, totiž s „mladými“. Zde začal vydávat časopis „Svoboda“ (bulh. Svoboda) a někdy v letech 1869-1870 zde vytvořil další revoluční organizaci – Bulharský revoluční ústřední výbor (BRÚV- Bâlgarski revoljucionen centralen komitet) do kterého vstoupili Panajot Chitov, Vasil Levski ad. Karavelov byl jedním z nejvýznamnějších intelektuálů své doby, neboť viděl bulharskou otázku v širších balkánských souvislostech. Kládl si i otázku vzájemného uspořádání. V programu navrhl vytvoření Dunajské federace. Karavelov byl ostatně jako většina

---

²⁸ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 206. ISBN-10: 954-326-033-8.

²⁹ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 199. ISBN 978-80-7422-553-6.

³⁰ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 206. ISBN-10: 954-326-033-8.

³¹ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 200. ISBN 978-80-7422-553-6.

radikálních revolucionářů stoupencem republikánského zřízení. Vznikly rozpory ohledně taktiky. Část radikálů chtěla pokračovat ve vysílání čet. Jedním z nich byl Vasil Levski.³²

Vasil Levski (vlastním jménem Vasil Kunčev), syn zchudlého řemeslníka z Karlova, byl původně určen pro duchovní dráhu, ale osud ho počátkem šedesátých let zavedl do revolučních vod. V Bukurešti se zapojil do odbojové činnosti.³³ Bukurešť je jen vnějším centrem BRÚV. Levski podnikl několik cest, při nichž se mu podařilo vybudovat mnoho tajných revolučních výborů.³⁴ V Bulharsku založil rozsáhlou síť nazvanou „Vnitřní revoluční organizaci“ (Vatrešna revolucionna organizacija – VRO). Při jedné z misí byl chycen tureckými úřady a 6. (18.) února 1873 byl v Sofii oběšen. Levski byl oddán osvobození Bulharska, který viděl osvobozené Bulharsko jako moderní a demokratický stát pro všechny její obyvatele bez rozdílu národnosti.³⁵ Levski se těšil velké úctě a jeho schopnosti převyšovaly ostatní, a proto jeho smrt způsobila vážnou krizi, poněvadž jeho nástupci neměli jeho zkušenosti a z toho nebyli v činnosti úspěšní. V Bukurešti došlo k rozkolu mezi Karavelovem a Botevem.³⁶ Spor nakonec vedl k roztržce, když počátkem roku 1875 Ljuben Karavelov opouští BRÚV. Nadále se už věnoval vydávání časopisu Znanie a v revoluční činnosti se již přímo neangažoval. Karavelův protivník Christo Botev (vlastním jménem Christo Petkov) se narodil v Kaloferu roku 1847 v Kaloferu v rodině národního buditele Botjo Petkova (jméno po otci používal jako příjmení). Začal vydávat časopis Zname (Prapor) a postupně si upevňoval pozice v BRÚV.³⁷

1.3. Velká východní krize

Osmanskou říši nepřetržitě sužoval nedostatek financí.³⁸ Navíc roku 1873 vypukla hospodářská krize, která ještě více prohloubila nepříznivou finanční situaci Vysoké porty. Z toho důvodu vláda zvýšila dosavadní pozemkovou daň („desátek“) z deseti na 12,5 procenta. Úředníci začali vymáhat bedel (daň placenou křesťany za osvobození od vojenské služby) i za chlapce, kteří ještě nedosáhli branného věku, a dokonce i za novorozeňata. Konání vlády přirozeně vyvolalo odpor v řadách křesťanského obyvatelstva. Není překvapující, že v létě 1875 vypuklo povstání křesťanských rolníků v Bosně a Hercegovině. Původně sice šlo o čistě

---

³² Tamtéž, s. 201.

³³ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 201. ISBN 978-80-7422-553-6.

³⁴ Tamtéž, s. 201.

³⁵ Tamtéž, s. 201.

³⁶ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 208-209. ISBN-10: 954-326-033-8.

³⁷ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 204. ISBN 978-80-7422-553-6.

³⁸ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 266. ISBN-10: 954-326-033-8.

sociální bouře, ale postupem doby nabyly politického charakteru. Povstalci byli podporováni z Černé Hory a ze Srbska. Tak vypukl rozsáhlý konflikt známý jako „velká východní krize“.³⁹ Situace se snaží využít bulharští revolucionáři. V září roku 1875 vypuká povstání ve Staré Zagoře, ale kvůli nedostatečné přípravě je potlačeno.⁴⁰

1.4. Dubnové povstání

Neúspěch starozagorského povstání neodradil revolucionáře od další činnosti. V listopadu 1875 byl v rumunském dunajském přístavu Giurgiu (na rumunském břehu Dunaje) založen nový revoluční výbor. Jeho členy se staly Stefan Stambolov, Panajot Chitov, Stojan Zaimov, Nikola Obretenov, Georgi Benkovski, Ilarion Dragostinov. Výbor rozděloval celé bulharské území mezi Starou planinou a Dunajem na revoluční okruhy pod vedením jednotlivých členů (např. Stambolov je náčelníkem v Târnovském okruhu). Plán počítal s diverzními akcemi proti osmanským úřadům, které samozřejmě budou muset sáhnout k represivním opatřením. Pasivnímu bulharskému obyvatelstvu tak nebude zbývat nic jiného než se připojit k povstání. Přípravy povstání komplikoval především nedostatek zbraní.⁴¹ Nejlépe probíhala příprava ve čtvrtém revolučním okruhu s centrem v Panagjurišti.⁴² Na 14. (26.) dubna 1876 byla u vsi Oboriště svolána porada 56 delegátů revolučních výborů a údajně asi dalších 200 sympatizantů. Datum povstání je stanoveno na 1. (13.) květen 1876, ale v případě prozrazení má vypuknout okamžitě. Vzhledem k množství účastníků není překvapující, že ihned po skončení shromáždění byl jeho obsah vyzrazen.⁴³ Pokus o zatčení Todora Kableškova (velitel revolučního okruhu v Koprivšticí) znamenal předčasné vypuknutí povstání. Tedy 20. dubna (2. května) 1876 je považován za počátek povstání.⁴⁴ Jakmile se Georgi Benkovski dozvěděl o incidentu v Koprivšticí, vyhlásil povstání v Panagjurišti a zosledal na všechny strany posly s tzv. krvavými listy (dopisy podepsanými krví zabitých Turků a vyzývajícími místní výbory k zahájení povstání). Za několik dní povstání zachvátilo oblast Sredné gory pod Starou planinou a úpatí Rodop na pravém břehu řeky Marice.⁴⁵ Povstalci sváděli těžké boje s muslimskou domobranou, tzv. bašibozuky. Turecká menšina a ani bulharští

³⁹ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 204. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁴⁰ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 24.

⁴¹ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 205-206. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁴² Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 268. ISBN-10: 954-326-033-8.

⁴³ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 206. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁴⁴ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 268. ISBN-10: 954-326-033-8.

⁴⁵ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 206. ISBN 978-80-7422-553-6.

muslimové (Pomaci) neměli zájem na vytvoření samostatného Bulharska, protože za svou vlast považovali celou osmanskou říši. Navíc se obávali ztráty jejich sociálních a ekonomických výhod. I povstalci považovali místní muslimy za osoby zodpovědné za svoje špatné hospodářské a sociální poměry. Z těchto důvodů byly boje velmi krvavé. I přes dílčí úspěchy a statečný odpor povstalců, povstalci nemohli čelit muslimské domobraně a pravidelné turecké armádě. Navíc v jiných oblastech povstání nevypuklo nebo bylo potlačeno v zárodku. V bojích zahynul i básník a revolucionář Christo Botev.⁴⁶ Povstání skončilo neúspěchem.

1.5. Rusko-turecká válka

Dubnové povstání bylo potlačeno s velkou brutalitou. V rámci represí bylo povražděno tisíce civilistů, byly vypáleny mnohé vesnice a města. Násilí na civilistech dosahovalo obudných rozměrů.⁴⁷ Zvěrstva páchané Turky se ukázaly jako kontraproduktivní, neboť veřejné mínění celého světa se výrazně vychýlilo ve prospěch Bulharů.⁴⁸ K radikalizaci protitureckých nálad ve Francii a Německu přispěla i vražda německého a francouzského konzula, když se ujali dívky násilím přivedené k islámu.⁴⁹ Na obranu Bulharů vystoupila řada osobností z různých odvětví lidské činnosti jako byli Charles Darwin, Victor Hugo, Giuseppe Garibaldi ad.⁵⁰ Situace pro osmanskou říši se nevyvíjela příznivě. Dne 30. června 1876 Srbsko vyhláší válku Osmanům a o dva dny později tak činí i Černá Hora. V čele srbských vojsk stanul ruský generál Čerňajev. Jako dobrovolníci se války účastní i Bulhaři. Počet bulharských dobrovolníků dosáhl čísla 2500 mužů.⁵¹ Velký ohlas vzbudilo povstání v Rusku, kde široké vrstvy obyvatelstva volají k osvobození slovanských bratrů.⁵² V Bukurešti je obnoven Ústřední revoluční výbor (ÚRV), který si z důvodu utajení zvolil název Ústřední bulharské dobročinné sdružení. Výbor svolal 18. (30.) listopadu 1876 do Bukurešti „Bulharské národní shromáždění“, které mělo vypracovat program. Ten spočíval v konstatování, že reformy problém nevyřeší a má-li se v budoucnosti zamezit krveprolévání, je nutno, aby „obsazeno bylo Bulharsko cizí

---

⁴⁶ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 206-207. ISBN 978-80-7422-553-6.; Z dalších monografií o Dubnovém povstání lze jmenovat dílo bulharského historika, zabývajícího se bulharským obrozením – Жечев, Николай – Косев, Константин. *Априлското въстание*, София 1966.

⁴⁷ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с.29-30.

⁴⁸ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 26-27. 954-649-552-2

⁴⁹ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 208. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁵⁰ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 30.

⁵¹ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 271. ISBN-10: 954-326-033-8.

⁵² Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 26. 954-649-552-2.

mocí, kteráž by zavedla pokoj v zemi a ochránila křesťany“.⁵³ Hranice Bulharska měly být stanoveny mezinárodní komisí. Rovněž byla vyslána delegace, vedená Draganem Cankovem a Marko Balabanovem, která cestovala po evropských hlavních městech, aby jednala o realizaci memoranda. Caru Alexandrovi II. byl odevzdán zvláštní dopis žádající o pomoc, pod kterou se podepsal velký počet Bulharů.⁵⁴

Srbsko-turecká válka se nevyvíjela podle očekávání. Srbská armáda utrpěla několik porážek. Od naprosté katastrofy ji zachránilo ruské ultimátum, požadující zastavení bojů a uzavření příměří.⁵⁵

Rusko v této době bylo už odhodláno k válce s osmanskou říší, aby konečně dosáhlo svého vytouženého cíle, tj. ovládnutí a kontrola úžin.⁵⁶ Avšak nejprve se muselo dohodnout s ostatními velmocemi, hlavně s Rakouskem-Uherskem, které samo mělo zájem o expanzi na Balkáně, konkrétně o Bosnu a Hercegovinu. Proto v červenci 1876 došlo k setkání ruského a rakousko-uherského panovníka na zámku v Zákupcích (rajchštadsko sporazumenie).⁵⁷ Nakonec bylo dosaženo předběžné dohody o rozdělení tureckých držav v Evropě v případě války Ruska s Osmany. Srbsko, Černá Hora a Řecko měli být zvětšeny, Bulharsko a Albánie se měli stát autonomními útvary. Rusko získá Besarábii a Rakousko-Uhersko Bosnu a Hercegovinu. Cařihrad (Istanbul) se stane svobodným městem.⁵⁸ Rusko se zavázalo, že nebude na Balkáně vytvářet žádné velké slovanské státy.⁵⁹ Komplikací se stávají ostatní velmoci, hlavně tradiční rival Ruska, Velká Británie. Británie vidí jediným řešením situace ve svolání mezinárodní konference, která se skutečně sešla v prosinci 1876 v Cařihradě. Konference vypracovala projekt, který předpokládal, že Bulharsko bude rozděleno v rámci osmanské říše na dvě autonomní části: Východní s hlavním městem v Tárnovu a Západní s hlavním městem v Sofii. V čele obou částí měl stát křesťanský guvernér vybíraný sultánem se souhlasem velmocí. Měli mít vlastní milici a četnictvo. Jsou zřízeny oblastní shromáždění. Podobné reformy měly proběhnout také v Bosně a Hercegovině.⁶⁰ Na provedení reformy měla dohlížet mezinárodní komise. Pro osmanskou říši byl návrh naprosto nepřijatelný, protože by znamenal faktickou ztrátu svrchovanosti. Britové se navíc obávali růstu ruského vlivu. Sultán Abdulhamid II. se

---

⁵³ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 208. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁵⁴ Tamtéž, s. 208-209.

⁵⁵ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 271. ISBN-10: 954-326-033-8.

⁵⁶ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 209. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁵⁷ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 271-272. ISBN-10: 954-326-033-8.

⁵⁸ Tamtéž, с. 271-272.

⁵⁹ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 209. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁶⁰ Манчев, Кръстьо. *История на Балканските народи, Том 1 (1352 - 1878)*, София 2006, с. 272. ISBN-10: 954-326-033-8.

(1876–1909) s pomocí britské velvyslance Elliota uchýlil k rafinovanému manévru. V závěrečný den konference jmenoval velkým vezírem Midhata pašu, stoupence konstituční vlády, a oznámil, že bude vyhlášena ústava, která zajistí potřebné reformy.⁶¹ Po neúspěchu konference bylo jasné, že vývoj spěje k válce. V březnu 1877 je na základě rusko-britských porad v Londýně podepsán protokol, na jehož základě byl Vysoké portě znovu předložen požadavek na provedení reform. Vysoká porta to znovu odmítla.⁶² Rusko v odpověď vyhlašuje 12. (24.) dubna válku osmanské říši.⁶³ Obnovení Bulharska je jeden z ruských válečných cílů.⁶⁴ Rusko otevřelo dvě fronty, jednu pro frontu v Arménii a druhou pro útok přes Dunaj, která byla považována za hlavní. Jejím velením byl pověřen carův bratr velkokníže Nikolaj Nikolajevič. Spojencem Ruska se stalo Rumunsko, které se zavázalo postavit armádu o síle 40 000 mužů. Osmanská říše mohla postavit asi půlmilionovou armádu, avšak část z ní musela být dislokována v Bosně a Hercegovině a rovněž na hranicích se Srbskem a Černou Horou. Jakmile ruské vojsko vstoupilo do Rumunska, Bulharská ústřední dobročinná společnost se přejmenovala na Bulharský ústřední revoluční výbor (BÚRV). Výbor začal organizovat domobranu (opalčenie).⁶⁵

Přechod Dunaje zahájila ruská armáda 15. (27.) června 1877 u Svištova. Přes rychlý počáteční postup, který byl umožněn také díky záškodnické činnosti v týlu turecké armády. Avšak Turkům se podařilo přivést posily a pod velením Sulejmana paši pak 19. (31.) července zahájit protiútok. Jeho cílem bylo překročit Starou planinu a osvobodit osmanského velitele Osmana pašu, který byl obležen v Plevně.⁶⁶ Obranou Staré planiny byl pověřen VIII. sbor generála Radeckého, ke kterému se připojila i část oddílu generála Gurka. Klíčovým střetnutím se stala obrana průsmyku Šipka, kterou hájili bulharští domobrancí a jeden ruský pluk, celkem asi 6500 mužů pod velením generála Stoletova. Přes těžký nápor tureckých jednotek se jim nepodařilo prolomit linii nepřítele. Po tomto neúspěchu bylo jen otázkou času, kdy Osman paša vyvěsí bílou vlajku. V prosinci turecká armáda skutečně kapitulovala. Tato porážka turecké posádky znamenala přelom, neboť Srbsko znovu vyhlásilo Vysoké portě válku a ruská armáda mohla postupovat dále. Počátkem ledna byl obsazen Drinopol (dnešní Edirne) a tím se Rusům otevřela cesta na hlavní město.⁶⁷ Skutečnost, že by se Rusko mohlo zmocnit Cařihradu,

---

⁶¹ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 210. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁶² Tamtéž, s. 210.

⁶³ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 37.

⁶⁴ Tamtéž, с. 37.

⁶⁵ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 211. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁶⁶ Tamtéž, s. 211. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁶⁷ Tamtéž, s. 212. ISBN 978-80-7422-553-6.

naprosto děsila představitele Velké Británie, v jejímž zájmu bylo udržení statu quo v oblasti.⁶⁸ Hrozba otevřeného konfliktu s Británií, přinutila Rusy zastavit postup. Za britského zprostředkování bylo 9. (31.) ledna 1878 podepsáno příměří.⁶⁹

1.6. Sanstefanský mír

Rusko-turecká mírová smlouva byla podepsána 19. února (3. března) ve vesnici San Stefano (Iesilköy), blízko Cařihradu. Článkem 2., 3. a 5. osmanská říše uznává nezávislost Černé Hory, Srbska a Rumunska.⁷⁰ Článek 6 mluví o zřízení autonomního bulharského knížectví s křesťanskou vládou a národní milicí. Bulharské knížectví podle smlouvy bude mít vazalský poměr k osmanské říši.⁷¹ Článek 6 hovoří také o rozloze Bulharska. Obnovené Bulharsko mělo zahrnovat horní Pomoraví a celou Makedonii kromě Soluně, na jihozápadní hranici sahalo do dnešní Albánie. Na severu měl být hranicí Dunaj, na východě Černé moře až po Achtopol, a na jihu Egejské moře mezi ústím řek Mesta a Vardar, avšak bez poloostrova Chalkidiki. Rozloha nového státu měla být 172 500 km².⁷² Vládce nového Bulharska bude potvrzen Vysokou portou se souhlasem velmocí. Kandidát nesmí být členem vládnoucích dynastií.⁷³ Dočasnou správou v Bulharsku je pověřen jmenovaný komisař, který s pomocí evropských delegátů za období dvou let vytvoří struktury nového státu.⁷⁴ Před knížecí volbou se v Tarnovu nebo v Plovdivu sejde shromáždění notáblů, které „pod dozorem“ ruského komisaře a zástupce turecké vlády vypracuje organický status. Podle smlouvy Turci nemají právo dislokovat svoje vojska v knížectví. Částka, kterou má Bulharsko odvádět do sultánovy pokladny je věcí budoucí dohody Ruska a ostatních velmocí.⁷⁵

Podmínky sanstefanského míru vyvolaly v Bulharsku vlnu nadšení.⁷⁶ Zdálo se, že všechny požadavky Bulharů byly splněny. Problém byl ovšem v tom, že smlouva zohledňovala pouze ruský pohled na věc a zcela ignorovala jednak předchozí uzavřené smlouvy, kde se

---

⁶⁸ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 40.

⁶⁹ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 213. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁷⁰ Сан-стефански мирен договор за завършване на Руско-турската война от 1877–1878 г. = Сан-стефанский мирный договор, завершивший Русско-турецкую войну 1877–1878 г. In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с.76-77.

⁷¹ Сан-стефански мирен договор за завършване на Руско-турската война от 1877–1878 г. = Сан-стефанский мирный договор, завершивший Русско-турецкую войну 1877–1878 г. In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с.77-78.

⁷² Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 213. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁷³ Палангурски, Милко. *Нова история на България I: Княжеството*, София 2013, с. 10. ISBN 978-954-28-1370-5.

⁷⁴ Тамтѣж, с. 10.

⁷⁵ Тамтѣж, с. 10-11.

⁷⁶ Rychlík, Jan – Kouba, Miroslav. *Dějiny Makedonie*, Praha, 2017, s. 96. ISBN 978-80-7422-562-8.

Rusko zavázalo, že nebude vytvářet žádné velké slovanské státy, jednak vůbec nezohledňovala zájmy ostatních mocností. Samotná Velká Británie⁷⁷ ukázala kam je ochotna dojít, aby udržela status quo. Ještě během války poslala do Marmarského moře svoji flotilu jako způsob odstrašení Ruska. Londýn nezajímalo ani tak Bulharsko jako spíše „zadržování“ Ruska. V žádném případě nemohlo dopustit, aby se Rusko zmocnilo úžin a tím by ohrozilo britské zájmy ve Středozemním moři.⁷⁸ Bylo jasné, že vytvoření Velkého Bulharska závislé na Rusku velmoci nedovolí. Je také nutné uvědomit si, že tato smlouva byla pouze preliminární (předběžná), takže i Rusové museli počítat s tím, že ještě dojde k revizi smlouvy.⁷⁹ Navíc „Velké Bulharsko“ zahrnovalo ve svých hranicích velký počet Turku (a jiných muslimů), Srbů, Řeků a Albánců, kteří odmítali stát se součástí nového státu.⁸⁰

Rakousko-uherský ministr zahraničí Andrassy v březnu 1878 navrhl svolání mezinárodního kongresu, který měl posoudit všechny otázky sanstefanského míru. Rusko nemělo na výběr, tak s tím souhlasilo. Ještě před zahájením kongresu, byla mezi Rakousko-Uherskem a Velkou Británií uzavřena dohoda, v níž se obě strany zavázaly, že nepřipustí rozšíření bulharského území na jih od Staré Planiny a ruskou okupaci omezí na dobu šesti měsíců.⁸¹

Krach sanstefanského míru pohřbil veškeré naděje Bulharů

1.7. Berlínský kongres

Berlínský kongres byl zahájen 1. (13.) června 1878, kde měli velmoci (Rusko, Velká Británie, Německo, Rakousko-Uhersko, Itálie, Francie a Osmanská říše) řešit otázku sanstefanského míru.⁸² Rusko-britská smlouva z 30. května 1878 počítala s úpravou bulharských hranic.⁸³ Bismarck podporoval stanovisko Rakousko-Uherska a Británie o nutnosti nedopustit přílišné posílení Ruska na úkor osmanské říše.⁸⁴ Článek 1 berlínské smlouvy říká, že Bulharsko se stává autonomním knížectvím, které je vazalem sultána. Má dědičného

---

⁷⁷ K otázce přístupu Velké Británie a vůbec západních mocností k Bulharsku se věnuje tato kniha:

Христов, Христо. Освобождението на България и политиката на западните държави 1876-1878.

⁷⁸ Палангурски, Милко. Нова история на България I: Княжеството, София 2013, с. 14. ISBN 978-954-28-1370-5.

⁷⁹ Tamtéž, с. 14.

⁸⁰ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 214. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁸¹ Tamtéž, s. 214-215. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁸² ТОДОРОВ, Д. ГОРАН. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 55-56.

⁸³ Tamtéž, с. 54-55.

⁸⁴ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 215. ISBN 978-80-7422-553-6.

křesťanského panovníka a disponuje národní milicí.⁸⁵ Podle smlouvy Bulharské knížectví zahrnuje území pouze mezi Starou planinou a Dunajem, ke kterému byl připojen sofijský sandžak a Varna.⁸⁶ Na jih od Staré planiny byla vytvořena Východní Rumelie s centrem v Plovdivu, která se stala autonomní součástí osmanské říše, spravována křesťanským guvernérem jmenovaným sultánem se souhlasem mocností na dobu pěti let. Osmanská říše měla právo zde mít armádu s výjimkou jednotek bašibozuků a Čerkasů.⁸⁷ Argumentem ke zřízení Východní Rumelie bylo její etnické složení. Obyvatelé nebulharského původu si nepřáli připojení k bulharskému státu.⁸⁸ Území Makedonie a Thrákie bylo vráceno osmanské říši. Důvod byl stejný jako v případě Východní Rumelie, tedy etnická pestrost tamního území. V tomto případě silný odpor řeckého a muslimského obyvatelstva proti připojení k bulharskému státu.⁸⁹ Osmanská vláda se zavázala k provedení reforem ve prospěch tamního křesťanského obyvatelstva. Ruští delegáti požadovali dát do smlouvy článek, který bude garantovat splnění reforem, což ostatní odmítli jako vměšování do vnitřních záležitostí osmanské říše. Není překvapující, že tímto mohla osmanská vláda reformy ignorovat, aniž by musela čelit sankcím.⁹⁰ Bulharsko bylo povinno platit každoroční poplatek Vysoké portě. Fungování dočasné ruské správy v bulharském knížectví bylo omezeno na devět měsíců.⁹¹ Ustanovení ohledně nezávislosti Srbska, Černé Hory a Rumunska byla potvrzována.⁹² Dne 13. července 1878 se kongres rozešel. Pro bulharský národ znamenal obrovské zklamání, ale ani protesty nemohly změnit rozhodnutí velmocí.⁹³

Nespokojenost se závěry berlínského kongresu vyústila v povstání, které vstoupilo do historie jako kresnensko-razložské, které vypuklo na začátku října 1878 v obci Kresna. Panovala představa, že pokud postaví Rusko před hotovou věc, bude muset zasáhnout. V čele povstání byli ruský důstojník Adam Kalmykov a polský emigrant Ludvík Wojtkiewicz. Rusko si nemohlo dovolit porušení berlínské smlouvy, a proto nezasáhlo. Povstalci jsou sice ze začátku úspěšní, daří se jim porazit místní domobranu (bašibozuky), ale s pravidelnou armádou

---

⁸⁵ Официален текст на Берлинския договор между Русия, Германия, Австро-Унгария, Франция, Великобритания, Италия и Турция = Официальный текст Берлинского трактата между Россией, Германией, Австро-Венгрией, Францией, Великобританией, Италией и Турцией In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 111.

⁸⁶ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 58-59.

⁸⁷ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 215. ISBN 978-80-7422-553-6.

⁸⁸ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 58.

⁸⁹ Rychlík, Jan – Kouba, Miroslav. *Dějiny Makedonie*, Praha, 2017, s. 103. ISBN 978-80-7422-562-8.

⁹⁰ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 59.

⁹¹ Тамtéž, с. 60-61.

⁹² Rychlík, Jan – Kouba, Miroslav. *Dějiny Makedonie*, Praha, 2017, s. 103. ISBN 978-80-7422-562-8.

⁹³ Rychlík, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 215. ISBN 978-80-7422-553-6.

se nemohou měřit. Vůdcové vzpoury byli nuceni zbylé oddíly rozpustit. Většina aktivních účastníků povstání utekla do Bulharska, kde položila základy pozdější početné makedonské emigrace.⁹⁴

---

⁹⁴ Rychlík, Jan – Kouba, Miroslav. *Dějiny Makedonie*, Praha, 2017, s. 103. ISBN 978-80-7422-562-8.

2. POČÁTEČNÍ ČINNOST RUSKÉ SPRÁVY

2.1. Vznik Kanceláře civilní správy a jmenování V. A. Čerkaského do funkce Vedoucího civilních záležitostí.

Ruské impérium mělo na Bulharsku zvláštní zájem, neboť ho chápalo jako opěrný bod na Balkáně, z něhož bude dále šířit svůj vliv. Po potlačení Dubnového povstání v roce 1876 a následná protiturecká reakce evropské veřejnosti nenechávala v Rusku nikoho na pochybách, že je jen otázka času, kdy vypukne válka s osmanskou říší.⁹⁵ Spolu s tím vyvstala otázka správy obsazených území obývaných bulharským a vůbec křesťanským obyvatelstvem. Ruská vláda si velmi dobře uvědomovala, že vybudování efektivní správy vyžaduje nejen podrobné informace o oblastech, v nichž bude působit, ale také erudici těch, kteří ji budou řídit.⁹⁶ Ne náhodou byl do čela těchto přípravných prací jmenován kníže Vladimír Alexandrovič Čerkaskij (1824–1878), známý společenský činitel a bývalý starosta Moskvy. Svůj věhlas si vydobyl svojí činností v prováděných reformách, které vyústili ve zrušení nevolnictví v celém Ruském impériu roku 1861. Rovněž se podílel na agrárních reformách v Polsku v roce 1864, které měly vzít vítr z plachet rebelující polské šlechtě a získat si loajalitu polského rolnictva (po potlačení Lednového povstání v Polsku).⁹⁷ Kníže Čerkaskij patřil k umírněným liberálům-statkářům, který měl blízko k slavjanofilským kruhům, byť se v některých otázkách s nimi neshodnul. Kromě toho se orientoval v problematice tzv. „Východní otázky“ a znalostí situace podrobených slovanských národů. Právě jeho úspěchy a bohaté zkušenosti nabyté při zmíněných reformách přitáhly pozornost samotného cara Alexandra II. (vládne v letech 1855 – 1881), který si velmi cenil jeho mimořádných schopností a znalostí.⁹⁸ Kníže Čerkaskij rovněž sdílel názor vládnoucích kruhů, že zájmy Petrohradu vyžadují osvobození podrobených křesťanských národů a posléze zřízení jejich nezávislých států, které by byli v těsném spojení s Ruskem.⁹⁹ Z tohoto důvodu je carem v listopadu 1876 zřízena Kancelář civilní správy osvobozených území za Dunajem (Kancelarija za graždansko upravlenie na osvobodените отвъд Дунав зemi- дále jenom Kancelář civilní správy nebo Kancelář) v jejímž čele jako Vedoucí civilních záležitostí (Zaveždašt na graždanskite dela) stanul právě kníže

⁹⁵ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 28. ISBN 978-954-730-539-9.

⁹⁶ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 31. ISBN 954-649-552-2

⁹⁷ Биографични бележки Ип: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и възстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 429.

⁹⁸ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 65-66.

⁹⁹ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с.28. ISBN 978-954-730-535-9

Vladimir Alexandrovič Čerkaskij (1824-1878), která byla přiřazena k ruské armádě.¹⁰⁰ Úkolem civilní správy bylo položit základy státních institucí budoucího bulharského státu a rovněž v počáteční fázi války zajistit tyl armády během probíhajících vojenských operací. Jeho nejbližší spolupracovníci byli právník Sergej Lukjanov (1834-1905)¹⁰¹, generálové Dmitrij Anučin (1833-1900)¹⁰² a Michail Domontovič (1830-1902)¹⁰³ a dalších osmdesát důstojníků.¹⁰⁴ Do činnosti Kanceláře civilní správy byly rovněž zapojeny i přední bulharští činitelé jako například Marin Drinov (1838-1906)¹⁰⁵, politik Todor Burmov (1834-1906)¹⁰⁶, Christo Stojanov (1842-1895),¹⁰⁷ osvětový pracovník a učitel Najden Gerov (1823-1900) a mnoho dalších lidí.¹⁰⁸ V podstatě od vzniku ruské civilní správy probíhal výcvik dalších kádrů a zlepšování kvalifikace stávajícího personálu.¹⁰⁹

---

¹⁰⁰ Палангурски, Милко. *Нова история на България I. – Княжеството*, София 2013, с. 23. ISBN 978-954-28-1370-5.

¹⁰¹ Sergej Lukjanov byl ruský politik, poradce ministra spravedlnosti v Rusku. V ruské správě se věnoval soudním záležitostem. Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. ,София 2008, с. 413-414.

¹⁰² Dmitrij Anučin byl generál ruské armády. Účastník v potlačení Lednového povstání v Polsku v letech 1863-1864 a rusko-turecké války v letech 1877-1878. Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. ,София 2008, с. 398.

¹⁰³ Michail Domontovič byl generál ruské armády. Účastník válek na Kavkazu. - Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. ,София 2008, с. 405-406.

¹⁰⁴ Палангурски, Милко. *Нова история на България I. – Княжеството*, София 2013, с. 24. ISBN 978-954-28-1370-5.

¹⁰⁵ M. Drinov byl bulharský slavista a historik. V roce 1865 dokončil historicko-filologickou fakultu na Moskevské univerzitě. Od roku 1873 je profesor Charkovské univerzity. Jeden ze zakladatelů Bulharské knižní společnosti (Balgarsko knižovno družestvo). V ruské správě sehrál důležitou roli v osvětových a duchovních záležitostech. Člen Petrohradské akademie věd. Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. ,София 2008, с. 406.

¹⁰⁶ T. Burmov byl bulharský státník. Absolvent Kyjevské duchovní akademie. Pracoval jako učitel v Gabrovu a Konstantinopoli (Istanbulu), zabýval se žurnalistikou. V letech 1867-1878 působil jako překladatel rádce v bulharských otázkách na ruském velvyslanectví v Konstantinopoli (Istanbulu). Během dočasné ruské správy zastával post vicegubernátora v Plovdivu. Od května 1879 je gubernátor Sofie. První premiér osvobozeného Bulharska. Poté zastával rovněž funkce ministra vnitra, národní osvěty a ministra financí. Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. ,София 2008, с. 401.

¹⁰⁷ Ch. Stojanov byl významný společenský činitel, účastník v národně-osvobozeneckém hnutí. Absolvent právnické fakulty Moskevské univerzity (1864-1868). Během rusko-turecké války spolupracoval s V. Čerkaským. Působil ve funkci gubernátora Sofie. Poslanec Ústavodárného shromáždění, předseda Vrchního kasačního soudu (1880, 1887–1895). Krátce zastával funkce ministra spravedlnosti a zahraničních věcí. Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. ,София 2008, с. 423.

¹⁰⁸ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 30. ISBN 978-954-730-535-9

¹⁰⁹ Палангурски, Милко. *Нова история на България I. – Княжеството*, София 2013, с. 24. ISBN 978-954-28-1370-5.

2.2. Přípravná etapa ruské správy před přechodem Dunaje

Otázka správy osvobozených bulharských zemí byla diskutována již nějaký čas před vypuknutím rusko-turecké války. Podle návrhů ruské vlády plán předpokládal zřízení dočasné správy v osvobozených zemích.¹¹⁰ Car Alexandr II. se domníval, že v Bulharsku se budou provádět takové reformy, které povedou k upevnění ruského vlivu v bulharských zemích.¹¹¹ Vláda dala knížeti Čerkaskýmu speciální instrukci, která obsahovala hlavní úkoly Kanceláře: Obsahovala sesbírání, systemizování a analyzování početných etnografických, statistických, právnických a historických materiálů pro účely výzkumu hospodářského, společenského a politického stavu bulharských zemích; postupné zřízení civilní správy v osvobozených zemích a zapojení místního obyvatelstva do její činnosti, přičemž se budou vybírat Bulhaři, kteří jsou spolehliví a chovají vřelé vztahy k Rusku; Kancelář má na starosti zlepšení systému vybírání daní a ve spolupráci s vojskem má na starost výcvik místních milic, které mají zajistit klid a pořádek v týlu bojující armády.¹¹² Rovněž dohled nad místními školami a nad pravoslavnou církví byl v kompetenci Vedoucího civilních záležitostí (Zaveždašt na graždanskite dela). Z instrukce vyplývá, že se už od samého počátku počítalo s těsnou spoluprací mezi Vedoucím civilní správy a Hlavním velitelstvím ruské armády.¹¹³ Tady je třeba zmínit, že vztahy mezi oběma subjekty nebyly nejlepší z důvodu rozdílných představ velitele Nikolaje Nikolajeviče a jeho štábu, který zastával stanovisko, že vybudování civilní správy by mělo začít až po skončení vojenských operací. Jistou roli tam hrála i osobní antipatie, neboť velkokníže Nikolaj Nikolajevič patřil k těm konzervativcům, kteří koukali na prováděné reformy se značnou nevolí.¹¹⁴ Kníže Čerkaskij zastával jakousi střední cestu, která spočívala v tom, že Kancelář civilní správa bude fungovat souběžně s Hlavním velitelstvím a v průběhu vojenských operací, kdy se v obsazených územích zajistí klid a bezpečí místního obyvatelstva a současně budou položeny základy institucí, na které bude možné navázat i po skončení války. Díky podpoře ruského ministra obrany Miljutina a samotného panovníka se prosadil jeho pohled i přes nesouhlas ruského velení.¹¹⁵

---

¹¹⁰ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 31. 954-649-552-2

¹¹¹ Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 66.

¹¹² Тамтѣж, с. 67.

¹¹³ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 32. 954-649-552-2

¹¹⁴ Тамтѣж, с. 39-41.

¹¹⁵ Тамтѣж, с. 41.

Období od listopadu roku 1876 až do dubna následujícího roku 1877 strávil kníže Čerkaskij s energií a pečlivostí jemu vlastní studiem informací o podmínkách v Osmanské říši. Informace čerpal z rozličných zdrojů jako například od ministerstva války a zahraničních věcí. Nevynechal ani dostupnou zahraniční literaturu (německou, francouzskou a anglickou) o historii, zvycích, statistikách, zákonodárství, průmyslu a obchodu Vysoké porty. Získané informace byly ověřovány, doplňovány a diskutovány s předními ruskými odborníky, které udržovali styky s balkánskými slovanskými národy a samozřejmě i s bulharskou emigrací v Rusku. Od konzervativních kruhů bulharské emigrantské buržoazie byl zpraven o politických směrech v Bulharsku. Všechny tyto informace sloužily knížeti, aby si utvořil fundovaný pohled pro turecké státní a společenské pořádky a na podstatu jeho předcházející práce.¹¹⁶ V průběhu přípravných prací kníže Čerkaskij došel k závěru, že během vojenských operací by nebylo moudré likvidovat existující turecký administrativní systém. Podle jeho názoru postačí, když se nahradí turečtí úředníci bulharskými, aby se odstranila existující administrativní a soudní svévole vůči místnímu křesťanskému obyvatelstvu. Kvůli tomu se turecké instituce a zákony, které neprotiřečí podstatě spravedlivé a humánní vlády obyvatelstva, musí zachovat.¹¹⁷

Cíle Vladimíra Čerkaského týkající se civilního uspořádání bulharských zemí jsou jasně určeny v manifestu Alexandra II., poslaného k Bulharům při přechodu ruských vojsk přes Dunaj, napsaného V. Čerkaským.

V něm se píše: „Bulhaři! ... Na mém chrabrém vojsku leží úkol, abych navěky ochránil vaši národnost a vaše svatá práva, bez kterých je nemyslitelný mírový a správný rozvoj vašeho civilního života. V závislosti na postupu ruských vojsk do země turecké úřední orgány budou vyměněny za řádnou správu. Do její činnosti budou okamžitě povoláni místní obyvatelé pod vyšším vedením jmenované vlády a nové bulharské oddíly budou sloužit jako jádro místní bulharské síly, předem určené pro zachování všeobecného pořádku a bezpečnosti.“ S touto proklamací V. Čerkaský chtěl vyjádřit podstatu záměrů Ruska ve válce a způsoby pomoci prostřednictvím kterých se ruská vláda domnívala jak uskutečnit svoje představy o obnovení Bulharska.¹¹⁸ Na shromáždění pod předsednictvím samotného cara, které bylo svoláno pro projednávání projektu proklamace. VI. Čerkaský oznámil: „Přeji si jen zřídit silnou administrativu, zavést pořádek a dát k dispozici místnímu obyvatelstvu možnost zřídit svoje společenské a soukromé záležitosti na principu nových křesťanských principů vlády; všechno

---

¹¹⁶ Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877 – 1879, София 1958, с. 67-68.

¹¹⁷ Токушев, Димитър. История на Новобългарската държава и право 1878 – 1944, София 2008, с. 30. ISBN 978-954-730-539-9.

¹¹⁸ Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877 – 1879, София 1958, с. 69.

ostatní dám k dispozici samotnému bulharskému národu, který se poté bude orientovat ve finančních, soudních a jiných záležitostech. V době války musí být všechny prostředky Bulharska využity pro zajištění potřeb vojska“. Carova odpověď zněla: „Já si přeji totéž.“¹¹⁹ Jak již bylo řečeno výše, rozpracování opatření pro zavádění nového civilního uspořádání v bulharských zemích začalo dlouho předtím, než noha ruského vojáka vstoupila na bulharskou půdu. Pro tento účel V. Čerkaský přivedl do Kanceláře přední specialisty a znalce Osmanské říše jako byly již zmíněný právník S. Lukjanov, profesor Marin Drinov, profesor Bogišič aj¹²⁰. Pod předsednictvím L. Soboleva (1844-1913)¹²¹ byla zřízena v Bukurešti speciální komise, jejímiž členy byly: N. Gerov, T. Burmov, K. Stanišev, profesor Ivanjukov, Ch. Stojanov, T. Ikonov (1835-1892)¹²² aj. Jejím úkolem bylo sbírat statistické a jiné údaje a materiály o sociálně-ekonomickém, politickém a kulturním stavu bulharského národa, které musely být poskytnuty vedoucím činitelům civilní správy. Výsledkem práce komise bylo publikovaných 5 „svazků“ takzvaných „Materiálů pro výzkum Bulharska“ (rusky Материалы для изучения Болгарии).¹²³ V prvním svazku byly zahrnuty materiály (výpisky tureckých zákonů) v následujících otázkách: uspořádání administrativy a policie; soudní uspořádání, uspořádání finanční správy; daně a poplatky aj. Druhý svazek obsahoval materiály pro obchodní zákony a obchodní soudy; ústavu Libanonu (od roku 1861 měl autonomii v rámci Osmanské říše), přehled náboženských skupin, články o Dunajském vilájetu od bývalého ruského konzula ve městě Ruse, Momčina; osmanský trestní zákoník, výtahy z Organického statutu pro Bulharsko, vypracovaný na Cařihradské konferenci, a mapa administrativního dělení Bulharska, přijatá na konferenci. Čtvrtý svazek materiálů se týkal pozemkového vlastnictví, zemědělských kasy¹²⁴, národním vzděláváním, učitelskými kongresy a statistické údaje pro školy; rozdělení obyvatelstva v sandžacích podle vyznání a národnosti.¹²⁵ Poslední, pátý svazek obsahoval

---

¹¹⁹ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 43-44. 954-649-552-2.

¹²⁰ Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 70.

¹²¹ Leonid Nikolajevič Sobolev byl generál ruské armády. Účastník válek ve Střední Asii a Rusko-turecké válce (1877-1878). Účastní se dobývání města Pleven. V letech 1882-1883 působil ve funkci ministerského předsedy Bulharského knížectví. Poté stále působí v ruské armádě a jako velitel VI. Sibiřského sboru se účastní rusko-japonské války v letech 1904-1905. Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 420-421.

¹²² Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 70.

¹²³ Todor Petrov Ikonov byl významný činitel bulharského obrození. Absolvoval Duchovní akademii v Kyjevě. Působil jako učitel v Šumenu a v rumunské městě Tulcea. Během rusko-turecké války 1877-1878 sloužil v ruské správě v Dobrudži. Působil ve funkci okresního vedoucího ve Slivenu a Burgasu. Stal se starostem Sofie a dokonce se uplatnil v nejuvyšší politice. Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 408.

¹²⁴ Kasy byly první úvěrové organizace v Bulharsku. Založeny jsou v letech 1863-1865.

¹²⁵ Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 70.

podrobné statistické údaje o Bulharech v Turecku na základě zpráv eparchií a dalších informací. Takový byl celistvý obsah pěti svazků. Musíme ovšem zmínit, že publikované výtahy byly doprovázeny kritickými poznámkami, ve kterých se odhalovala zvláště turecké administrativy a negativní stránky tureckých společenských pořádků. Tímto způsobem v materiálech byla přibližně věrně zachycena celková charakteristika celého tureckého feudálního uspořádání a stavu bulharského národa. Kvůli tomu představují cenný pramen pro bulharskou historii.¹²⁶ Je třeba zmínit, že tak krátká doba neumožnila zkoumat veškeré aspekty do hloubky. Z toho důvodu byly využity i některé starší výzkumy, jak v případě s článkem generála Obručena, týkající se otázky pozemkového vlastnictví v osmanské říši. Přesto byl cíl splněn a ruská správa se mohla opřít o vcelku kvalitní informace, byť ne vždy úplných.¹²⁷

2.3. Boj mezi „starými“ a „mladými“ o získání důvěry u ruské správy

V této době došlo k vyostření vztahů mezi „mladými“ (představitelé drobné buržoazie a inteligence) a „starými“ (představitelé konzervativních zámožných kruhů bulharské společnosti), jejichž cílem bylo vyšachovat svého protivníka z účasti na správě. Obě strany neváhaly využít všech prostředků k pošpinění druhé strany. „Mladí“ obviňovali představitelé čorbadžijů (konzervativní zámožní podnikatelé) z kolaborace s tureckou mocí. Naopak „staří“ prezentovali před Rusy příslušníky „mladých“ jako revolucionáře, anarchisty, nepřátele Ruska atd. Na tuto situaci musel reagovat i kníže Čerkaskij.¹²⁸ Od samého počátku byli v nevýhodě mladí, neboť ze své podstaty ruského samoděržavi mělo blíže ke konzervativním čorbadžijům než radikálnímu proudu „mladých“. Lze říci, že strach z revoluční „nákazy“, která by se mohla rozšířit i do Ruska hnala ruskou vládou ke spolupráci se „starými“. Všechny tyto skutečnosti vedly k tomu, že v soupeření dočasně zvítězila strana „starých“. Vínou ovšem nelze klást knížeti Čerkaskému, ale ruské vládě, jejíž pokyny plnil. Na druhé straně nelze říci, že by „mladí“ byli úplně odsunuti na vedlejší kolej, neboť i oni se zapojili nejenom do činnosti ruské správy, ale také se účastnili ve válce za osvobození své vlasti. Mnohé z nich se například uplatnili jako tlumočníci v ruské armádě. Například Stefan Stambolov se stal agentem spekulantské společnosti, která měla za úkol zásobování ruského vojska. V každém případě se ruská správa pokoušela co nejvíce snižovat napětí mezi oběma proudy.¹²⁹ Kníže Čerkaskij se domníval, že

---

¹²⁶ Tamtéž, s. 70-71.

¹²⁷ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 37-38. 954-649-552-2.

¹²⁸ Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877 – 1879, София 1958, с. 71-75.

¹²⁹ Тамtéž, с. 75-76.

je nezbytné zapojit do kanceláře bulharské zástupce M. Balabanova (1837-1921)¹³⁰ a Dragana Cankova (1828-1911)¹³¹, aby se využilo jejich výborných znalostí místních podmínek a jejich velkých styků s rozličnými skupinami bulharské společnosti.¹³²

2.4. Přechod Dunaje a počátek bezprostřední organizace správních institucí.

Před přechodem Dunaje ruskou armádou Kancelář civilní správy dokončila řadu přípravných prací pro budoucí správu bulharských zemí. Za kádry civilní správy kníže Čerkaskij jmenoval 80 důstojníků, kteří museli zaujmout posty okresních velitelů, policistů a gubernátorů.¹³³ S osvobozením značné části severního Bulharska Kancelář civilní správy přistoupila k bezprostřednímu organizování nové civilní správy v bulharských zemích. Dne 4. (16.) července 1877 byla slavnostně zřízena civilní správa ve Svištově, jejímž gubernátorem byl jmenován Najden Gerov a za vicegubernátora – Bulhar Marko Balabanov. Jmenování Bulharů do čela první administrativní jednotky, zřízeny při osvobození Bulharska, symbolizovalo počátek moderní bulharské státnosti. Za vicegubernátory byly jmenovány většinou jen Bulhaři – Dr. Cankov, N. Daskalov, K. Stanišev, Iv. Ivanov.¹³⁴ Postupně s narůstajícími územími do podepsání Sanstefanské mírové dohody byly zřízeny ještě tyto gubernie: Rusenská, Tulčanská, Orjachovská (Vidinská), Tarnovská, Sofijská, Plovdivská,

---

¹³⁰ M. Balabanov byl politik a publicista. Angažoval se v boji v národně-osvobozeneckém hnutí a církevních bojů. Po potlačení Dubnového povstání Spolu s D. Cankovem podniknul cestu po Evropě, aby seznámil evropskou veřejnost o událostech v Bulharsku a získal podporu. Během rusko-turecké války aktivně spolupracuje s ruskou správou. V letech 1878-1879 byl vicegubernátorem ve Svištovu a v Ruse. Po skončení ruské správy i nadále působil v politice.

Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, s. 399.

¹³¹ D. Cankov se narodil v rodině bohatého obchodníka a čorbadžiji. Dokončuje školu v Gabrově. Ještě jako žák se zapojuje do boje proti místnímu vladykovi. Díky ruskému stipendiu pokračuje ve studiu na Oděské univerzitě a na Duchovní akademii v Kyjevě (1847-1848). Koupil svoji tiskárnu, ale neobdržel povolení tureckých úřadů, proto se uchyluje do Cařihradu, kde v roce 1855 s pomocí francouzského velvyslanectví získává povolení používat tiskárnu. Zde tajně konvertoval ke katolicismu. Během boje za církevní nezávislost je velký zastánce unie s římsko-katolickou církví – uniaté. Po neúspěchu uniatské akce přijmul znovu pravoslaví a vstoupil do osmanské administrativy. Po potlačení Dubnového povstání podnikl spolu s M. Balabanovem cestu po Evropě, aby ji seznámil se situací v Bulharsku. Během ruské správy je vicegubernátor Tarnova, Svištova a Ruse (1877-1878). V roce 1879 byl gubernátor Varny. I po zániku ruské správy byl nadále aktivní v politice. Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. ,София 2008, с. 426-427.

In: Палангурски, Милко. Учредителните, Участниците в учредителното народно събрание в Търново 10. II. – 16. IV. 1879 г., София 2014, с. 286-287. ISBN 978-954-730-877-0

¹³² Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 79.

¹³³ Tamtéž, с. 79.

¹³⁴ Tamtéž, с. 80.

Slivenská gubernie, které se dále rozdělují na celkově 56 okresů.¹³⁵ Gubernátoři, okresní administrativní a policejní náčelníci se jmenovali mezi osobami, které kníže Čerkaskij osobně pozval z Ruska, mající právní znalosti a administrativní zkušenosti, jako vrchní a vyšší důstojníci. Vicegubernátoři a pomocníci okresních představených jsou představitelé bulharského obyvatelstva. Zakládá se systém unifikovaných vojensko-policejních, administrativních, finančních a soudních orgánů, které mají stejné pravomoci na celém osvobozeném bulharském teritoriu.¹³⁶

Právě jedním z prvních kroků byl učiněn 3. června 1877 v Ploješti (Rumunsko), kde byla potvrzena Hlavním velitelstvím Instrukce pro zřízení počáteční vojensko-policejní správy v obsazených teritoriích ruskou armádou, sestavená Vedoucím civilní kanceláře.¹³⁷ V hlavě I. se výslovně říkalo, že administrativní dělení osmanské říše zůstává v platnosti i do budoucna. Tímto způsobem sandžaky, přejmenovány na gubernie, kaazy na okresy nachie v okolie (Tyto správní jednotky byly zanedlouho změněny a přejmenovány, takže to vypadalo následovně: kaazy se přejmenovaly na okolie, gubernie na okresy, přičemž gubernie se stala hlavní správní jednotkou), zatímco vesnické občiny zůstaly plně zachovány. Existující hranice mezi administrativně-teritoriálními jednotkami byly ponechány beze změny.¹³⁸ Ve stejné instrukci se nařizovalo zřízení vojensko-policejních velitelů (načalnici), jejichž hlavní povinností bylo zachování řádu a klidu mezi obyvatelstvem a zajištění přesného plnění potřeb vojska.¹³⁹ Zvláštní místo v instrukci hrálo zřízení místní samosprávy. Správné a dočasné fungování místních orgánů správy muselo vést k rozšíření a upevnění kontaktů ruských úředníků s místním obyvatelstvem.¹⁴⁰

---

¹³⁵ Палангурски, Милко. *Нова история на България I. – Княжеството*, София 2013, с. 26. ISBN 978-954-28-1370-5.

¹³⁶ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878 – 1944*, София 2008, с. 31. ISBN 978-954-730-539-9.

¹³⁷ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 45. 954-649-552-2.

¹³⁸ Основни положения на Гражданското управление в санџаците и окръзите и проект на щатана гражданското управление, съставени от княз Вл. А. Черкаски, по заповед на Великия княз Николай Николаевич старши и утвърдени от него = Главные основания Гражданского управления в санџаках и округах Болгарского края и проект штата управления составлен князем ВЛ. А. Черкаским по повелению его Императорского Высочества Великого князя Николая Николаевича старшего и утверждены им In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 44.

¹³⁹ Проект, утвърден от Великия княз Николай Николаевич старши за учредяването на първоначално военно-полицийско управление в заеманите от армията земи, съставен от княз Владимир А. Черкаский, Завещащ гражданските дела = Проект, утвърденный Великого князя Николая Николаевича старшего, для учреждения первоначального военно-полицейского управления в занимаемом войсками крае, составлен князем Владимиром А. Черкаским, Заведывающим гражданскими делами In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 37.

¹⁴⁰ Тамтѣж, с. 37-40.

V čele křesťanských obcí byli starostové většinou ponecháni, ale v případě absence nebo „zjevné nespolehlivosti“ jejich výběr podléhal místním čorbadžijům společně s nejlepšími hospodáři mezi křesťany.¹⁴¹ V muslimských vesnicích představitelé zůstávali ve funkcích pouze v případě, že jim nebyl prokázán žádný zločin vůči místnímu obyvatelstvu. Stejně jako v případě křesťanských obcí i muslimští starostové (muchtaři) pocházeli z řad movitějších sedláků.¹⁴² Jak je vidět z nařízení obsažených v instrukci, nová moc měla za cíl ještě v počáteční fázi odstranit z místních orgánů ty elementy, které by v budoucnu představovali překážku správného fungování těchto orgánů. Vybírali se lidé, kteří byli přátelsky nakloněni novému režimu a požívající mezi obyvatelstvem dostatečnou autoritu a rovněž disponovali potřebnými zkušenostmi a znalostmi.¹⁴³ V nachích, se smíšeným obyvatelstvem, se mjudurin (správce nachie) jmenoval ze středu křesťanského obyvatelstva nebo muslimského obyvatelstva podle převahy obyvatelstva. Při výběru muslimských správců hrál důležitou roli postoj křesťanského obyvatelstva, čímž se chtěli vyvarovat toho, aby nebyli jmenováni lidé, kteří mají nenávistný postoj ke křesťanům. Rada nachie se skládala z předsedy – mjudjurina a členů – po čtyřech představitelích ze všech rad starších, převážně křesťanů. V kompetenci rady byl i dohled nad otázkami místního hospodářského a administrativního charakteru.¹⁴⁴ Současně se zřízením nové správy v občinách a nachích okresní vedoucí musel přistoupit ke sbírání přesných informací ohledně počtu obyvatel, množství křesťanů, muslimů a jiných vyznání a rovněž seznámení s duchovenstvem a rovněž měl dohlížet na činnost muslimské představitelé.¹⁴⁵

Po zřízení těchto orgánů správy pod předsednictvím okresního vedoucího byla zřízena i administrativní rada okresu, jejímiž členy byly představitelé jednotlivých náboženských obcí (po jednom za každé náboženství) a tři nebo čtyři volené členy, převážně z řad křesťanů.¹⁴⁶ V potvrzeném Návrhu pro dočasné pravidla pro vládnoucí rady v okresech a ve městech

---

¹⁴¹ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 46. 954-649-552-2.

¹⁴² Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 81.

¹⁴³ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 46-47. 954-649-552-2.

¹⁴⁴ Тамtéž, с. 49. 954-649-552-2.

¹⁴⁵ Проект, утвърден от Великия княз Николай Николаевич старши за учредяването на първоначално военно-полицейско управление в заеманите от армията земи, съставен от княз Владимир А. Черкасский, Завеждащ гражданските дела = Проект, утвърденный Великого князя Николая Николаевича старшего, для учреждения первоначального военно-полицейского управления в занимаемом войсками крае, составлен князем Владимиром А. Черкасским, Заведывающим гражданскими делами Им: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстание Болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 39.

¹⁴⁶ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 49. 954-649-552-2.

Bulharska (Proekt za Vremennite pravila za upravitelnite sâveti v okràzite i v gradovete na Bâlgarija) bylo výslovně uvedeno, že administrativní rady, existující v zemi ještě před obsazením ruským vojskem, musí pokračovat nebo případně obnovit svoji činnost.¹⁴⁷ V kompetencích těchto rad bylo právo rozhodovat ve všech místních záležitostech týkající se hospodářských, administrativních a finančních otázek (vybírání daní a jiných poplatků; udržování komunikací budování infrastruktury; dohlížení na činnost existujících škol, nemocnic atd.).¹⁴⁸ Plán Vladimíra Čerkaského dával široký prostor pro činnost všech sektorů ekonomického a politického života příslušné administrativní jednotky, přičemž se zmenšili pravomoci výkonné moci v rozhodujících otázkách místního charakteru. Na druhou stranu se zachovali kontrolní funkce vyšších orgánů – gubernátoři a okresní vedoucí dohlíželi na správnou činnost jim podřízených orgánů.¹⁴⁹ Co se týče okresních vedoucích, který jako správce okresu a náčelník místní policie přijímal opatření pro zabezpečení řádu, klidu a bezpečí v okresu. Okresní vedoucí měl široké pravomoci. Oproti gubernátorovi měl hlavně kontrolní funkce při nichž měl dohlížet na podřízené orgány. Řídil činnost podřízených v hranicích okresu, dohlížel a poskytoval jim rady, ale nesměl se přímo vměšovat do jejich činnosti. Například potvrzení člena rady za předsedu, stejně jako jeho výměna jiným členem rady v případě závažných příčin, byla pravomoci gubernátora. Gubernátor, a ne okresní vedoucí měl právo revidovat osobní práci rady a v případě neplnění jim zadaných úkolů měl právo radu rozpustit a vyhlásit nové volby.¹⁵⁰

Gubernátor byl nejvyšší vládnoucí funkcionář v gubernii, kterému byli podřízeni všechny městské a policejní funkce.¹⁵¹ S ohledem jeho základního úkolu, tj. zajistit klid a řád mezi obyvatelstvem v týlu bojující armády gubernátor měl právo vydávat rozkazy a pokyny jemu podřízených orgánů moci pro všechny záležitosti týkající se bezpečnosti a řádu v gubernii.

---

¹⁴⁷ Временни правила и разписание на длъжностите на управителните (административни) съвети в окръзите и градовете на България, утвърдени от Великия княз Николай Николаевич (старши) = Временные правила и разписание должностей управительных (административных) советов в округах и городах Болгарии, утверждены Великим князем Николаем Николаевичем (старший) In: Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление Болгорской государственности (1878–1885 г.). София 2008, с. 52.

¹⁴⁸ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 51. 954-649-552-2.

¹⁴⁹ Тамтѣж, с. 53. 954-649-552-2.

¹⁵⁰ Тамтѣж, с. 55-56. 954-649-552-2.

¹⁵¹ Основни положения на Гражданското управление в санджаците и окръзите и проект на щатана гражданското управление, съставени от княз Вл. А. Черкаски, по заповед на Великия княз Николай Николаевич старши и утвърдени от него = Главные основания Гражданского управления в санджаках и округах Болгарского края и проект штата управления составлен князем Вл. А. Черкаским по повелению его Императорского Высочества Великого князя Николая Николаевича старшего и утверждены им In: Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.). София 2008, с. 45.

Jmenování, odvolávání, a samozřejmě i uvalování sankcí pro všechny osoby ve funkcích. Gubernátor dohlížel na pravidelnou činnost okresních vedoucích a všech místních orgánů, osob a institucí jak civilních, tak i hospodářsko-administrativních, pro přesné a včasné plnění jim zadaných úkolů; v případech nezákonných činností ze strany úředních osob, prováděl vyšetřování a v případě pochybení i odvolání z funkce, oznamujících příčiny Vedoucímu civilních záležitostí; dohlížel na správnost prováděných voleb.¹⁵² Po finanční stránce gubernátor dohlížel na včasné vybírání daní a poplatků v gubernii; při zřeteli místního charakteru odkládal vybírání daní, určil hodnotu a výnosnost majetku; měl na starost hlídání lesů; řešil mimořádné výdaje okresních vedoucích v rozměru do 2000 rublů v případech, když tyto výdaje nemohly být předem stanoveny.¹⁵³ Důležité místo v administrativě gubernátora měl finanční poradce, který jako jeho pomocník měl po finanční stránce dohlížet na pravidla pro příchozí příjmy, pro způsob vydávání peněz, prověřování vedení dokladů okresních pokladen, uskutečnění kontrol při rozvržení místních daní aj.¹⁵⁴ Gubernátor měl v kompetenci rovněž dozor nad složením soudních institucí s ohledem na požadavek číselné převahy křesťanských představitelů. Podle situace odnímal řízení civilních soudů a některé záležitosti odeslal k projednání vojenskému soudu, který se zakládal v každé gubernii nebo na obě gubernie se zakládal vojensko-soudní oddíl při hlavním velitelství. Potvrzoval rozhodnutí v civilních a trestních záležitostech, nemající politický charakter.¹⁵⁵ V oblasti hospodářsko-administrativní správy měl gubernátor rovněž široké pravomoci. Přijímal opatření pro složení rad ve všech okresech „jeho“ gubernie. Potvrzoval provedené volby pro členy rad, ale při nečinnosti a neplnění zadaných úkolů mohl příslušný orgán rozpustit a stanovit datum nových voleb. Dále potvrzoval výdaje místních institucí; pro zajištění klidu a řádu ve vesnicích a městech gubernie zformovala z místních občanů pěší a jezdeckou stráž; při neplnění nařízení moci uvaloval tresty aj.¹⁵⁶ Pokud došlo k situaci, kdy gubernátor nemohl vykonávat svoje povinnosti, jako například v případě nemoci nebo nepřítomnosti, byl jmenován do funkce gubernátora jeho zástupce, tj.

---

¹⁵² Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 57. 954-649-552-2.

¹⁵³ Основни положения на Гражданското управление в санджаците и окръзите и проект на щатана гражданското управление, съставени от княз Вл. А. Черкаски, по заповед на Великия княз Николай Николаевич старши и утвърдени от него = Главные основания Гражданского управления в санджаках и округах Болгарского края и проект штата управления составлен князем ВЛ. А. Черкаским по повелению его Императорского Высочества Великого князя Николая Николаевича старшего и утверждены им Ип: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 45-46.

¹⁵⁴ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 57. 954-649-552-2.

¹⁵⁵ Тамтѣж, с. 57.

¹⁵⁶ Тамтѣж, с. 57-58.

vicegubernátor.¹⁵⁷ V některých guberniích zřízení civilní správy proběhlo postupně, nikoli ihned z důvodu probíhajících vojenských operací.¹⁵⁸ To záviselo na průběhu vojenských operací. Jak vyplývá z toho, co bylo řečeno výše, na nižších úrovních správy se ve velké míře uplatnili Bulhaři. Tohle korespondovalo s požadavkem založení v co nejkratší době místní čistě bulharské administrativy, která poté nahradí Rusy.¹⁵⁹ S výjimkou gubernátorů, okresních vedoucích a náčelníků policie všechny správní funkce byly obsazeny místním obyvatelstvem. Okresní, městský a soudní rady se skládaly z osob, vybraných ze středu místního obyvatelstva. Rovněž složení pořádkových sil bylo bulharské, které byly většinou vedeny ruskými veliteli.¹⁶⁰

2.5. Činnost civilní správy v oblasti finančnictví

První akt v oblasti finančních záležitostí byl Projekt pro hlavní základy v záležitostech finanční správy (Proekt za glavnite osnovanija po delata na finansovoto upravlenie) sestavený Vedoucím civilních záležitostí a potvrzen 5. června 1877.¹⁶¹ S ním se zrušila daň, která v očích průměrného Bulhara symbolizovala jeho podřadné postavení – bedel. Tímto nařízením se osvobodili všechny obyvatelé bez rozdílu víry. Zrušení bedelu bylo nahrazeno vojenskou povinností.¹⁶² Se stejným normativním aktem bylo vyhlášeno zrušení další daně – jušur, tj. desátek. Z praktických důvodů se zrušení této daně plánovalo na následující rok, tedy na rok 1878. Pro rok 1877 výběr desátku se připouštěl jenom při výjimečných a nezbytných potřeb pro armádu.¹⁶³ Vladimír Čerkaskij, který se velmi dobře orientoval ve finančních otázkách, zachoval zbývající daně a poplatky, neboť se domníval, že je nemožné během vojenských operací přistoupit k rozsáhlejšímu finančním reformám. Podle jeho názoru tohle byl úkol pro budoucí bulharskou vládu.¹⁶⁴

---

¹⁵⁷ Основни положения на Гражданското управление в санджаците и окръзите и проект на щатана гражданското управление, съставени от княз Вл. А. Черкаски, по заповед на Великия княз Николай Николаевич старши и утвърдени от него = Главные основания Гражданского управление в санджаках и округах Болгарского края и проект штата управления составлен князем ВЛ. А. Черкаским по повелению его Императорского Высочества Великого князя Николая Николаевича старшего и утверждены им In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, s. 47.

¹⁵⁸ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 59. 954-649-552-2.

¹⁵⁹ Тамтѣж, с. 59.

¹⁶⁰ Тамтѣж, с. 59.

¹⁶¹ Тамтѣж, с. 67.

¹⁶² Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 89.

¹⁶³ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 68. 954-649-552-2.

¹⁶⁴ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 89.

2.6. Počáteční činnost ruské správy v oblasti soudnictví a vojensko-polní soudy

V otázce soudních záležitostí v nově osvobozených zemích kníže Čerkaskij byl toho názoru, že současné soudní zákony a ustanovené soudní instituce v Turecku (zákon o soudnictví z roku 1869) uspokojovali pro tento moment potřeby místního obyvatelstva.¹⁶⁵ Avšak neodmítal nezbytnost budoucí reformy, jejichž předpokladem je dokončení hluboké a všestranné analýzy pro současné soudnictví v zemi.¹⁶⁶

S vydanou Proklamací Hlavního velitelství pravomoc vojenského soudu proti zločinům vůči ohrožení armády a společenského pořádku. (Proklamacija na Glavnokomandvaštija za podsadnostta ot voennija šad na prestâplenijata protiv bezopasnostta v Armijata i obšttestvenija red) se určovaly zločiny, podléhající soudní pravomoci Polního vojenského soudu.¹⁶⁷ Zločiny zahrnovaly všechny možné trestné činy ve válce; 1. vzpoura, spiknutí a neposlušnost; 2. špionáž; 3. poškozování infrastruktury, telegrafů, aj.; 4. ničení zásob vojska; 5. vražda strážce; 6. vražda, znásilňování, zbojnictví, drancování, likvidace cizího majetku. Všechny tyto trestné činy měl v kompetenci vojenský polní soud.¹⁶⁸

Dne 9. srpna roku 1877 byly vydány Dočasná pravidla pro jednotlivé vojenské polní soudy v Bulharsku (Vremenni pravila za otdelnite voenno-polevi šadilišta v Bâlgarija), která předpokládala založení jednoho polního soudu v každé gubernii, kde měli řešit nejtěžší provinění.¹⁶⁹ Další kroky v oblasti soudnictví nebylo možné provádět kvůli stále zuřící válce, a tak nějaká hlubší reforma byla otázka budoucnosti.¹⁷⁰ V další kapitole se tomu budeme věnovat podrobněji.

---

¹⁶⁵ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878 – 1944*, София 2008, с. 38-39. ISBN 978-954-730-539-9.

¹⁶⁶ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 82. 954-649-552-2.

¹⁶⁷ Прокламация на Великия княз Николай Николаевич (старши), Главнокомандващ действащата армия, за съдене на цивилни лица от военен съд за престъпления срещу безопасността на армията и обществения ред и спокойствие = Прокламация на Великия княз Николай Николаевич (старши), Главнокомандующего действующей армии, о порядке придания военно-полевому суду гражданских лиц за преступления против безопасности армии и общественного порядка и спокойствия. In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 36.

¹⁶⁸ Тамтѣж, с. 36.

¹⁶⁹ Временни правила за отделните военно-полеви съдилища в България, утвърдени от Великия княз Николай Николаевич (старши) = Временные правила для отдельных военно-полевых судов в Болгарии, утвержденные Великим князем Николаем Николаевичем (старшим) In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 58.

¹⁷⁰ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 89.

2.7. Ruská civilní správa a její činnost v oblasti vzdělání a zdravotnictví

Stejně jako v oblasti soudnictví nemohl kníže Čerkaskij provádět velké reformy, neboť jak bylo řečeno výše, válka znemožňovala hlubší reformu. Všechny školy byly v tomto období uzavřeny a budovy škol mnohdy sloužily jako lazarety pro vojáky. Navíc mnozí učitelé sloužili u vojska jako například překladači, další se zapojili do bulharské domobrany (opâlčenie).¹⁷¹ Přestože byl kníže Čerkaskij dost zaneprázdněn vlastními starostmi, pověřil profesora M. Drinova, aby podnikl opatření pro budoucí reformu v oblasti školství.¹⁷²

Zdravotnictví bylo na velmi nízké úrovni, a proto je překvapující, že se knížeti Čerkaskému alespoň podařilo zorganizovat medicínskou pomoc v době války, byť je třeba říci, že trpěla nedostatkem lékařů a zdravotnického personálu v zemi, což velmi ztěžovalo její efektivitu. Navíc jak vyplývá ze zpráv cizinců, kteří navštívili před válkou turecké provincie, bylo zde jenom velmi málo nemocnic, lékařů a chirurgů. Mezitím potřeby pokryly Rusové, jejich počet vyšplhal na číslo tisíc ruských lékařů, kteří obsluhovali, jak armádu, tak i civilní obyvatelstvo během války.¹⁷³ Po osvobození bylo okresním a městským vládnoucím radám nařizeno zabývat se zřízením medicínské služby.¹⁷⁴

2.8. Zhodnocení práce knížete Vladimíra Čerkaského

Přesně v den podepsání Sanstefanské mírové smlouvy 19. února/3. března 1878 umírá kníže Čerkaskij.¹⁷⁵

VI. Čerkaskij stál před jednou z nejdůležitějších etap novodobé bulharské historie, kdy měl na starost vybudování civilní správy v novém bulharském státě, jehož vznik byl již v době jeho smrti jistý, byť ještě nebyla jistá jeho podoba.¹⁷⁶ Je třeba mít na paměti, že pracoval ve velmi těžkých podmínkách války, jejíž výsledek nebyl jistý. Přesto se mu podařilo vybudovat civilní uspořádání ve válečných podmínkách, které dokázalo uspokojit potřeby bulharského obyvatelstva a armády. A podařilo se mu položit základy samostatného bulharského státu, na kterých mohly stavět jeho následovníci. To je jeho odkaz pro budoucí generace.¹⁷⁷

---

¹⁷¹ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 87. 954-649-552-2.

¹⁷² Тамтѣж, с. 88. 954-649-552-2.

¹⁷³ Тамтѣж, с. 89-90. 954-649-552-2.

¹⁷⁴ Тамтѣж, с. 90. 954-649-552-2.

¹⁷⁵ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877 – 1879*, София 1958, с. 92.

¹⁷⁶ Тамтѣж, с. 91-92.

¹⁷⁷ Тамтѣж, с. 91-92.

3. RUSKÁ SPRÁVA PO SKONČENÍ RUSKO-TURECKÉ VÁLKY ANEB VYBUDOVÁNÍ CENTRÁLNÍ A SPECIALIZOVANÉ ADMINISTRATIVY V BULHARSKU

3.1. Jmenování Imperátorského komisaře a určení směrů jeho činnosti

Po smrti knížete Čerkaskýho a uzavření Sanstefanské mírové smlouvy byla Kancelář civilní správy zrušena a celá odpovědnost vybudování nového bulharského státu byla svěřena speciálnímu Ruskému imperátorskému komisaři.¹⁷⁸ Do této funkce byl jmenován 16. dubna 1878 účastník Rusko-turecké války, velitel XIII. armádního sboru, kníže Alexandr Dondukov-Korsakov (1820-1893).¹⁷⁹ Kníže Dondukov-Korsakov měl právnické vzdělání, udělal slibnou kariéru v armádě, účastnil se bojů na Kavkaze a rovněž disponoval zkušenostmi administrativní povahy, neboť působil ve funkci gubernátora Kyjevské, Podolské a Volyňské gubernie.¹⁸⁰ V instrukci z 10. dubna roku 1878 ruská vláda mu oznamuje, že ve své činnosti musí být v souladu s manifestem ze začátku války. S ohledem omezené přítomnosti ruských vojsk musí imperátor věnovat největší pozornost přípravě bulharského obyvatelstva k samostatnému životu a potvrzení samostatnosti země, aby se mohla postavit jakémukoliv nepřátelskému vměšování.¹⁸¹ Kníže Dondukov-Korsakov vstoupil do funkce 8. (20.) května roku 1878.¹⁸² Jeho úkolem bylo pokračovat v činnosti jeho předchůdce ve zřízení orgánu, které nahradí zbytek tureckých institucí, dokončení místní samosprávy atd. Kromě toho měl za úkol zřídit Správní radu (Upravitelten sâvet), známou více jako Rada imperátorského komisaře (Sâvet na imperatorski komisar).¹⁸³ Tato rada se členila na sedm odborů pro: 1. Vnitřní záležitosti (vedoucí- generál Gresser); 2. Finanční a kontrolní (vedoucí-K. A. Buch; 3. Soudní (v čele stál S. Lukijanov); 4. Duchovní a školský (vedoucí M. Drinov); 5. Vojenský (generál Zolotarev); 6. Pošty, telegrafy, komunikační spoje a veřejné práce; 7. Kancelář pro obecné záležitosti a diplomatické styky.¹⁸⁴ Každý oddíl byl řízen členem Správní rady a nesl označení „Vedoucí

¹⁷⁸ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 33. ISBN 978-954-730-539-9.

¹⁷⁹ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 93.

¹⁸⁰ Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 407.

¹⁸¹ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 33. ISBN 978-954-730-539-9.

¹⁸² Палангурски, Милко. *Нова история на България I. – Княжеството*, София 2013, с. 27. ISBN 978-954-28-1370-5.

¹⁸³ Тамtéž, с. 27.

¹⁸⁴ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 34. ISBN 978-954-730-539-9

odboru“ (Upravljavašt ot del). Jmenování a odvolání Vedoucího odboru podléhalo Imperátorskému komisaři.¹⁸⁵ Za členy rady se počítali také Exarcha a všechny bulharští biskupové (archijerej), jejichž účast na zasedání Rady se zajišťovalo Imperátorským komisařem se souhlasem exarchy.¹⁸⁶ V určitých případech se připouštěla účast osob, které mohly být nápomocny v řešení konkrétních otázek.¹⁸⁷ V Radě imperátorského komisaře se soustředila celá vyšší administrativa pod vedením knížete Dondukova-Korsakova, která měla dohlížet na všechny podřízené orgány.¹⁸⁸ Tyto odbory představovaly zárodek budoucích ministerstev. Od počátku se počítalo s plynulým přechodem k řádné bulharské vládě.¹⁸⁹ Sídlo Ruského imperátorského ruského komisaře se původně nacházelo v Plovdivu (dnes jižní Bulharsko), ale po Berlínském kongresu, který vytvořil na jih od pohoří Staré planiny autonomní útvar Východní Rumelii, se sídlo přemístilo do Sofie.¹⁹⁰ Toto město nebylo vybráno náhodou, neboť v budoucnu mělo být ve středu všech sjednocených bulharských zemích, které byly odňaty Bulharsku Berlínskou smlouvou.¹⁹¹ Kromě již zmíněných úkolů měl Ruský imperátorský komisař za úkol vypracovat ústavu nového státu, vyřešení otázek pozemkového vlastnictví, položit základy stále armády atd. Berlínská smlouva, která zredukovala ruskou přítomnost na devět měsíců nutila ruskou správu konat co nejrychleji.¹⁹² Všem těmto otázkám a mnohým dalším budou věnovány následující řádky.

3.2. Činnost vojenského odboru při vybudování bulharských ozbrojených sil

Položení základů vojenské organizace země představoval úkol prvořadého významu, a proto mu ruská správa věnovala náležitou pozornost.¹⁹³ Organizace ozbrojených sil představovala nesmírně důležitý úkol, neboť jedině silná armáda mohla ubránit suverenitu mladého bulharského státu proti všem myslitelným hrozbám. Po uzavření Berlínské smlouvy

---

¹⁸⁵ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 34. ISBN 978-954-730-539-9

¹⁸⁶ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 103. ISBN 954-649-552-2

¹⁸⁷ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 34. ISBN 978-954-730-539-9

¹⁸⁸ Тамtéž, с. 34.

¹⁸⁹ Палангурски, Милко. *Нова история на България I. – Княжеството*, София 2013, с. 27. ISBN 978-954-28-1370-5.

¹⁹⁰ Тамtéž, с. 27.

¹⁹¹ Тамtéž.

¹⁹² Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 94–96.

¹⁹³ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 184. ISBN 954-649-552-2

tato hrozba nabyla na vážnosti, která výrazně okleštila bulharské území a byla tak připomínkou, že jediným garantem současných hranic může být jediné silné vojsko.¹⁹⁴ Z toho důvodu byl také zřízen již zmíněný v rámci Rady imperátorského komisaře zvláštní vojenský odbor pod velením generál-majora Zolotareva¹⁹⁵ (1837-1891).¹⁹⁶ Zřízení stále armády figurovalo již v Sanstefanské smouvě, která výslovně říká: „Bulharské knížectví bude mít k ochraně pořádku, bezpečnosti a klidu, svoji stálou armádu“.¹⁹⁷ Jádrem nové armády se stala bulharská domobrana (opálčenie), které dosud bylo součástí ruské armády. V době války domobrana sestávala z 5000 mužů. Po uzavření míru se jejich počet snížil na 2000, což měla změnit instrukce, na jejímž základě byl dubnu roku 1878 proveden nábor.¹⁹⁸ Podle nařízení Dočasných pravidel (Vremennata pravila za obrazuvane na zemskata vojska na Kňazestvoto Bălgarija) podléhali všichni muži, výhradně Bulhaři (ovšem to neznamenovalo, že by menšinová etnika nemohla vstupovat do armády jako dobrovolníci)¹⁹⁹, kteří dosáhli věku 20 let.²⁰⁰ Pro osoby islámského vyznání se počítalo s vydáním speciálních nařízeních.²⁰¹ Do začátku roku 1879 bulharské vojsko disponovalo 30 pěchotními družinami, 8 baterií dělostřelectva, 6 jezdeckými eskadronami a jednou ženijní rotou a pevnostního dělostřelectva ve složení 31 085 mužů.²⁰² Výzbroj a materiální zásobování bylo poskytováno ruskou armádou. Veškeré náklady měly být v budoucnu uhrazeny bulharskou vládou.²⁰³ Dne 26. listopadu roku 1878 došlo v Sofii k založení Vojenské školy pro přípravu důstojnických kádrů, jejichž příprava trvala dva roky,

---

¹⁹⁴ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 185-186. ISBN 954-649-552-2

¹⁹⁵ Grigorij V. Zolotarev byl ruský generál, náčelník štábu VI. Armádního sboru během Rusko-turecké války v letech 1877-1878. Po podepsání míru působil ve funkci gubernátora Ruse a Svištova. Poté se stal vedoucím vojenského odboru, jehož úkolem bylo vybudovat moderní bulharskou armádu. Биографични бележки = Именной комментарий In: Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.). София 2008, с. 408.

¹⁹⁶ Палангурски, Милко. Нова история на България I. – Княжеството, София 2013, с. 28. ISBN 978-954-28-1370-5.

¹⁹⁷ Временни правила за създаване на земска войска в Княжеството България = Временные правила для создания земского войска Княжества Болгарского In: Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.). София 2008, с. 87.

¹⁹⁸ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 186. ISBN 954-649-552-2.

¹⁹⁹ Тамtéž, с. 186. ISBN 954-649-552-2.

²⁰⁰ Временни правила за създаване на земска войска в Княжеството България = Временные правила для создания земского войска Княжества Болгарского In: Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.). София 2008, с. 87.

²⁰¹ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 186. ISBN 954-649-552-2.

²⁰² Палангурски, Милко. Нова история на България I. – Княжеството, София 2013, с. 28. ISBN 978-954-28-1370-5.

²⁰³ Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 188. ISBN 954-649-552-2.

než mohly zapojit do ozbrojených sil.²⁰⁴ Výklad probíhal v ruském jazyce, byť u některých se prosadil i jazyk bulharský. Už v květnu roku 1879 vyšli první absolventi v počtu 102 důstojníků.²⁰⁵ Na výuce nových bulharských vojáků se podílelo přibližně 400 ruských důstojníků a dalších 2700 nižších úředníků.²⁰⁶ Nebylo neobvyklé, že bulharští důstojníci studovali přímo v Rusku (a samozřejmě i v jiných zemích).²⁰⁷ Rovněž došlo k zorganizování speciální vojensko-medicínské části. Pro tento účel byly založeny školy v Sofii, Târnovu, Plovdivu a Pazardžiku.²⁰⁸ V květnu roku 1879, tj. bezprostředně před koncem ruské civilní správy v Bulharsku, kníže Dondukov-Korsakov potvrdil Celkové základy ohledně vzdělání a uspořádání zemského vojska v Bulharském knížectví (Obštite osnovanija po obrazuvane i ústrojstvo na zemskata vojska v Kňazestvoto Bâlgarija).²⁰⁹ Podle těchto stanov ozbrojené síly podléhaly bulharskému knížeti. Výkonná moc podléhala ministrovi války. Tento organický řád zavedl povinnou vojenskou službu pro všechny poddané od 20 do 40 let a doba jejího trvání byla zvýšena na 10 let, z čehož 4 roky v aktivní službě a 6 let v záloze.²¹⁰ Na závěr lze říci, že v poměrně krátké době byla vybudována efektivní vojenská síla, která odpovídala požadavkům doby.²¹¹ Je třeba také zmínit, že bulharské obyvatelstvo přistupovalo ke službě v armádě se vši vážností a vlasteneckým nadšením, které si pochvaloval i samotný Ruský imperátorský komisař kníže Dondukov-Korsakov.²¹² Kvalita nové armády se jasně ukázala v Srbsko-bulharské válce v roce 1885, kdy bulharské vojsko uštědřilo Srbům ponižující porážku, čímž se Bulhaři ukázali jako důstojní žáci svých ruských učitelů.²¹³

---

²⁰⁴ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 188. ISBN 954-649-552-2.

²⁰⁵ Тамтѣж, с. 188.

²⁰⁶ Палангурски, Милко. *Нова история на България I. – Княжеството*, София 2013, с. 28. ISBN 978-954-28-1370-5.

²⁰⁷ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 98.

²⁰⁸ Тамтѣж, София 1958, с. 98.

²⁰⁹ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 188. ISBN 954-649-552-2.

²¹⁰ Тамтѣж, с. 189. ISBN 954-649-552-2.

²¹¹ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 36. ISBN 978-954-730-539-9

²¹² Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 98-99.

²¹³ Палангурски, Милко. *Нова история на България I. – Княжеството*, София 2013, с. 28. ISBN 978-954-28-1370-5.

3.3. Činnost odboru pro vnitřní záležitosti

Odbor pro vnitřní záležitosti byl řízen generál-majorem Gresserem (1832-1892), měl na starost rozsáhlé úkoly týkající se místní administrativy a dalších věcí, které zde probírány.²¹⁴

Co se týče uspořádání bulharských zemích po skončení války s Osmanskou říší, byly přijaty okamžitá opatření pro zřízení civilně-administrativní správy v těch oblastech, které byly do tohoto momentu pod správou vojenských orgánů.²¹⁵ Bylo zřízeno sedm gubernií, ze kterých pět bylo v Bulharském knížectví a dvě ve Východní Rumélii – Sofijská, Târnovská, Vidinská, Rusenská, Varnenská, Plovdivská a Slivenská.²¹⁶ Jako za knížete Čerkaskýho se na nižších funkcích uplatnili Bulhaři, což platí i o Východní Rumélii.²¹⁷ Velmi důležitá byla otázka týkající se administrativních rad, která nemohla být vyřešena dříve než skončí vojenské operace. V srpnu roku 1878 proto došlo k jejich revizím.²¹⁸ Vedení těchto kontrol došlo k závěru, že budou nutné změny, a tak byly vydány různá nařízení pro gubernátorské, okresní, městské a vesnické rady, které měli urychlit a dotvořit místní samosprávy.²¹⁹ Na základě nařízení se v každém městě zřizovala Městská rada, která se skládala z dvanácti členů – jednoho předsedy, třech stálých členů a čtyř čestných členů, kteří se vybírali na dobu dvou let ze místních obyvatel města bez rozdílu náboženské víry dvoustupňovým systémem.²²⁰ Právo hlasovat měl každý obyvatel města, který splnil následující podmínky: dosáhl 20 roku, je bulharským občanem, není odsouzen a může se sám prokázat nebo přes svoji rodinu nějakým nemovitým majetkem. Poslední požadavek neplatil pro učitele a osoby, disponujícími středním nebo vyšším vzděláním a také lidé zabývajícími se obchodem nebo nějakým řemeslem.²²¹ V kompetenci rady bylo řešení všech otázek hospodářského a projektů výstavby. Výstavba a údržba ulic, náměstí, mostů atd. patřilo mezi hlavní úkoly městských rad. Vybírání daní bylo

---

²¹⁴ Petr A. Gresser byl ruský generál, který se účastnil tažení na Kavkaze. V letech 1871-1878 byl zaměstnán v ruské administrativě. Po odchodu ruské správy působil ve funkci Charkovského gubernátora (1880-1882) Биографични бележки = Именной комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държава (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, s. 404.

²¹⁵ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, s. 106. ISBN 954-649-552-2.

²¹⁶ Tamtéž s. 107.

²¹⁷ Tamtéž.; O situaci ve Východní Rumélii můžeme odkázat například na tuto knihu Манолова, Мария. *Русия и конституционното устройство на Източна Румелия*, София 1976.

²¹⁸ Годоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, s. 105.

²¹⁹ Тамtéž, s. 105.

²²⁰ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, s. 34. ISBN 978-954-730-539-9

²²¹ Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, s. 108. ISBN 954-649-552-2.

mimo pravomoci rady, ale jinak rozhodovala v rámci pravomocí zcela samostatně, aniž by někdo zasahoval.²²²

Okresní rada se skládala ze čtyř stálých členů, čtyř čestných a jednoho předsedy, jejichž funkční období trvalo dva roky systémem totožným jako v případě městské rady. Členové rady si vybírali mezi sebou jednoho sekretáře a kaznačeja (měl na starost pokladnu). Předseda rady musel být potvrzen samotným gubernátorem.²²³ V kompetenci měla také řešení otázek hospodářského charakteru.

Gubernátorská rada byla nejvyšší administrativní instituce v oblasti. Skládala se z gubernátora, předsedy gubernátorského soudu, finančního poradce, předsedů městských a okresních rad v gubernátorských městech, stejně jako z čestných členů po jednom z každé městské a okresní rady. Každá měla rovněž svoje sekretáře a další nezbytné úředníky.²²⁴ Gubernátor se mohl, pokud to uznal za vhodné, účastnit se zasedání městských a okresních rad s právem hlasovat a rovněž mohl pozvat i další osoby, kteří ale neměli právo hlasovat.²²⁵ Gubernátorské rady měly v kompetenci všechny otázky, které stály mimo pravomoci městských a okresních rad a byly spojeny se zemědělstvím, obchodem, vzděláním, veřejnými pracemi atd. S tím souvisel dozor na jim podřízených orgánů.²²⁶ Rady uskutečňovaly dohled nad správou státního i soukromého majetku (v tomto případě se jednalo o majetek, který opustili Turci nebo muslimové vůbec a bulharských uprchlíků). Občané měli právo podávat stížnosti na okresní a městské rady a gubernátorská rada to musela posoudit.²²⁷ V důsledku decentralizace a provedených voleb do všelijakých rad bulharské administrativy došlo ke snížení vlivu čorbadžijů.²²⁸ Nemalou zásluhu na tom měla ruská správa v čele s knížetem Dondukovem-Korsakovem, který na rozdíl od svého předchůdce knížete Čerkaského hledal oporu ruské moci mezi rolníky a drobnou buržoazií.²²⁹ Nezanedbatelnou roli v tom sehrál i ruský tisk, který líčil čorbadžije ne zrovna v příznivém světle.²³⁰

Posledním úkolem ruské správy v této oblasti bylo postarat se o postupné předání moci Bulharům, a proto také byla bulharská účast neustále navyšována. Příprava začala již v době,

---

²²²Tamtéž, s. 109.

²²³Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 109. ISBN 954-649-552-2.

²²⁴Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 34–35. ISBN 978-954-730-539-9

²²⁵Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 110. ISBN 954-649-552-2.

²²⁶Tamtéž, s. 110–111.

²²⁷Tamtéž, s. 111.

²²⁸Годоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 107.

²²⁹Tamtéž, s. 108.

²³⁰Tamtéž.

když se kníže Dondukov-Korsakov ujal funkce, aby po odchodu Bulhaři mohly plynule převzít vše²³¹ Zvláštní pozornost věnoval Odbor vnitřních záležitostí v otázce vybudování policejních složek.²³² Pro tento účel byly vydány pod přímým vedením knížete Dondukova-Korsakova Dočasné pravidla pro vybudování policie v Bulharském knížectví (Vremenni pravila za ustrojstvoto na policijata v Kňazestvoto Bălgarija).²³³ Toto nařízení nahradilo starší nařízení, které bylo naplno poplatné válečné situaci, a proto ztratilo na aktuálnosti. Imperátorský ruský komisař s novým nařízením sledoval odstranění všech nedostatků policie jako například nedostatek zbraní, zásob, uniforem atd.²³⁴ Z administrativního hlediska byly města a okresy rozděleny na jednotlivé obvody (učastáci). Kvůli snížení riziku korupce byl policii vyměřen plat a různé výhody (např. osvobození od vojenské povinnosti).²³⁵ V každém obvodu byl jmenoval jeden starší strážník (podmínkou byla gramotnost na rozdíl od minulých nařízení, které obsahovaly podmínky držby nemovitého majetku) a několik dalších mladších strážníků. Policie dostala nové uniformy (uniformy se lišily na základě hodností) a zbraně.²³⁶ Na závěr lze říci, že se podařilo vybudovat policii, která byla schopna zajistit pořádek a bezpečnost.²³⁷

Se správným fungováním policie souvisela reforma vězeňského systému, který odstraňoval chaos, který v této oblasti panoval. Reformy byly v podstatě kopie ruského vězeňského systému.²³⁸ Různými nařízenými byly položeny slušné právní základy, které vydržely i do budoucna.²³⁹

3.4. Činnost finančního odboru v otázkách reformy finančnictví

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole ihned po překročení ruské civilní správy došlo ke zrušení z pohledu Bulharů diskriminačních daní jako byl bedel a desátek (jušur, byť ten nebyl zrušen úplně).²⁴⁰ Právě v době, kdy nastal mír mohlo dojít k vážnějším zásahům do

---

²³¹Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 113-114. ISBN 954-649-552-2.

²³²Токушев, Димитър. История на Новобългарската държава и право 1878–1944, София 2008, с. 35. ISBN 978-954-730-539-9

²³³Палангурски, Милко. Нова история на България I. – Княжеството, София 2013, с. 29. ISBN 978-954-28-1370-5.

²³⁴Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 116. ISBN 954-649-552-2.

²³⁵Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 100-101.

²³⁶Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 117. ISBN 954-649-552-2.

²³⁷Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 100.

²³⁸Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 119-120. ISBN 954-649-552-2.

²³⁹Тамтѣж, с. 120. ISBN 954-649-552-2.

²⁴⁰Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 107.

finanční správy. Roku 1878 ruská správa nadobro zrušila již zmíněný desátek (jušur), který vzápětí bude nahrazen novými daněmi.²⁴¹ Zavedení nových daní nicméně vyžadovalo seriózní výzkum, a proto kníže Dondukov-Korsakov kontaktoval ruské velvyslanectví v Cařihradě (Istanbulu), aby mu od osmanského ministra financí poslalo všechny nezbytné informace týkající daní, vybíraných na zbývajícím bulharském území.²⁴² Získané informace byly rozposílány všem gubernátorům, kteří je měli za úkol prověřit. Současně měli na starost sbírat nové údaje. Ruská správa se snažila zapojit lidi, které disponovali znalostmi se zemědělstvím.²⁴³ Kníže Dondukov-Korsakov nařídil, aby byla zřízena speciální komise složená z Bulharů pod předsednictvím Marina Drinova, která se měla zabývat otázkou reformy finančního uspořádání daňového systému a na základě svého bádání přijít s doporučeními.²⁴⁴ Výzkum komise ukázal, že chybí přesné údaje z kterých může vidět jaké množství země disponují jednotliví lidé a dále bylo vidět, kolik země nebylo obděláno z důvodu nepřetržitého pohybu obyvatel v důsledku vojenských operací.²⁴⁵ V důsledku toho komise přišla s návrhem, aby se pozemková daň vyměřila na základě množství obdělávané půdy. Jedna desetina hodnoty získané produkce se ukládala v penězích na základě jeho tržní ceny a tato částka se rozdělila mezi producenty jako pozemková daň.²⁴⁶ Z přímých daní byl zachován beglik (daň z ovcí a koz) beze změn.²⁴⁷ Další tři přímé daně jako emljak (vybírání z nemovitého majetku), indžar (příjmy z pronájmů) a temetuat (příjmy z řemesel) byly rovněž zachovány, byť u všech platí, že se jejich vybírání lišilo od osmanských dob tím, že byla odstraněna jakákoliv svévole úředníků a nespravedlivost. Nepřímé daně zůstaly beze změn zachovány (doplnit).²⁴⁸ Přestože to nebylo ideální, znamenaly tyto změny velký krok kupředu.²⁴⁹ Tam, kde to bylo možné došlo k okamžitému zřízení celnic jako například při černomořských a dunajských přístavech.²⁵⁰ Z dalších činností ruské správy v oblasti finančnictví nelze nezmínit zřízení Bulharské národní banky, která měla nahradit bývalou Otomanskou banku, a postarat se o rozvoj obchodu a

---

²⁴¹Палангурски, Милко. Нова история на България I. – Княжеството, София 2013, с. 29. ISBN 978-954-28-1370-5.

²⁴²Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 129. ISBN 954-649-552-2.

²⁴³Тамтѣж, с. 129.

²⁴⁴Годоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 118.

²⁴⁵Тамтѣж, с. 118.

²⁴⁶Манолова, Г. Мария. Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879), София 2003, с. 130. ISBN 954-649-552-2.

²⁴⁷Тамтѣж, с. 131.

²⁴⁸Палангурски, Милко. Нова история на България I. – Княжеството, София 2013, с. 29. ISBN 978-954-28-1370-5.

²⁴⁹Тамтѣж, с. 29.

²⁵⁰Тамтѣж, с. 29-30.

regulovat obchodní vztahy.²⁵¹ K založení došlo dne 23. května roku 1879 s počátečním kapitálem dva miliony franků.²⁵² Když krátce zrekapitulujeme činnost ruské správy pod vedením knížete Dondukova-Korsakova, tak můžeme konstatovat, že se jí dát finančnímu uspořádání právní základ na kterém mohla budoucí bulharská vláda stavět. Rovněž se jí podařilo dostat pod kontrolu vybírání daní, čímž byla odstraněna svévole a nespravedlnost (byť samozřejmě vždycky k nějaké bude docházet, ale v porovnání s tureckou nadvládou nelze nevidět jistý pokrok). Zřízení Bulharské národní banky je jakýsi symbolický konec činnosti ruské správy v oblasti finančních záležitostí.²⁵³

3.5. Organizace soudní moci v období ruské civilní správy

Tím, že válka skončila mohl Odbor pro soudní záležitosti pod vedením Sergeje Lukjanova mohl provést větší reformy v této oblasti. Ruská správa zachovala rady starších jako „nejstarší formu křesťanského soudu,“ kteří vykonávali spravedlnost, když se k ní obrátili se vzájemným souhlasem Bulhaři. Tento zastaralý systém musel být reformován a po skončení války k tomu ideální příležitost.²⁵⁴ Základy nového soudního systému byly položeny Dočasnými soudními pravidly (Vremenni sâdebni pravila) z 24. srpna 1878. Jeho inspirací je ruský zákon o soudnictví z roku 1864.²⁵⁵ Na základě této instrukce se počítalo se založením a) smírčího soudu (pomiritelnite sâdilišta), b) obecný soud (obšti sâdilišta): okresní a gubernátorské (oblastní) soudy a c) zvláštní soudy (osobeni sâdilišta): administrativní, vojenské, náboženské a muftijské soudy.²⁵⁶

Smírčí soudy jsou vlastně do této doby fungující rady starších, kteří si zachovávají svoje pravomoce. V každé vesnici v závislosti na počtu obyvatel se zřizuje smírčí soud ve složení od tří do dvanácti volebních členů.²⁵⁷ Když jsou obyvatelé rozličné víry, muslimské obyvatelstvo může na žádost zvolit svůj soud.²⁵⁸ Za soudce se vybírají osoby, které jsou starší 30 let, jsou bezúhonní a disponují nemovitým majetkem (nemusí vlastnit přímo ta osoba, která kandiduje, stačí když má nějaký majetek jeho rodina), zabývají se obchodem, řemeslem nebo mají střední

---

²⁵¹Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 34-35. ISBN 978-954-730-539-9

²⁵²Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 140-141. ISBN 954-649-552-2.

²⁵³Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 141-144. ISBN 954-649-552-2.

²⁵⁴Годоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 118.

²⁵⁵Тамтѣж, с. 104.

²⁵⁶Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 40-41. ISBN 978-954-730-539-9

²⁵⁷Тамтѣж, с. 41.

²⁵⁸Тамтѣж.

nebo vyšší vzdělání. Volby probíhají dvoustupňovým systémem a mandát je na jeden rok, ale možnost kandidovat není nijak omezena.²⁵⁹ Tyto soudy se zabývaly civilními spory, trestními záležitostmi soukromého charakteru, ale pouze s podmínkou, že obě strany sporu písemně souhlasily, že se podřizují soudnímu rozhodnutí. Záležitosti ve kterých figurují křesťané i muslimové (smíšené oblasti) řešil smíšený smírčí soud, který se skládal z představitelů obou vyznání.²⁶⁰ Spory mezi osobami z různých vesnic se řešil na základě dohody rady starších s určeným žalobcem. Na jejich činnost dohlíží okresní vedoucí a gubernátor.²⁶¹ V případě pochybení mohly být jednotlivé případy dány k posouzení k obecnímu soudu.²⁶²

Okresní a gubernátorské soudy se skládaly z dvou kategorií soudců. Jedni jsou jmenováni samotným Imperátorským komisařem a druzí jsou vybráni obyvatelstvem. Tento způsob výběru obecních soudů sledoval cíl zapojení lidí s právnickým vzděláním do soudů a osob, kteří disponují nezbytnými znalostmi zákonů a různých pojmů práva.²⁶³ Členové okresních soudů se vybíraly na základě dvoustupňového systému (tzn. nebyly voleny přímo obyvateli) voleb v okrese. Okresní soud se skládal z předsedy, třemi Imperátorským komisařem jmenovanými stálými členy a dvanáct volených soudců.²⁶⁴ Tento soud představoval první instanci v soudním systému země. Řešil všechny civilní záležitosti nezávisle na předmětu sporu nebo ceny procesu. Usnesení v civilních záležitostech, jejichž cena byla tisíc piastrů (50 zlatých rublů) jsou definitivní a nepodléhala odvolání.²⁶⁵ Všechna ostatní usnesení podléhala apelaci před gubernátorským (oblastním) soudem. Řešení civilních záležitostí se uskutečňovala na základě pravidel, přejatých od Ruského statutu pro civilní soudní zřízení z roku 1864 (Ruskija ustav za graždanskoto sâdoproizvodstvo ot 1864 g.), která určovala proceduru projednávání a hodnocení právních záležitostí v první a druhé instanci.²⁶⁶ Nepřítomnost trestní procedury v tureckém zákonodarství vedlo k přijetí Ruského statutu pro trestní soudní zřízení, který je ve zkrácený podobě dán do článku III. Dočasných soudních pravidel.²⁶⁷

---

²⁵⁹Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 145. ISBN 954-649-552-2.

²⁶⁰Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 41. ISBN 978-954-730-539-9.

²⁶¹Тамтѣж, с. 41.

²⁶²Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 147. ISBN 954-649-552-2.

²⁶³Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 42. ISBN 978-954-730-539-9.

²⁶⁴Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 147. ISBN 954-649-552-2.

²⁶⁵Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 42. ISBN 978-954-730-539-9.

²⁶⁶Тамтѣж, с. 42.

²⁶⁷Тамтѣж, с. 43.

Gubernátorské (oblastní) soudy se zřizovaly jako druhá (apelační/odvolací) instance. Řešily stížnosti pro rozhodnutí okresních a obchodních soudů ve všech civilních, obchodních a trestních záležitostech.²⁶⁸ Soudní systém se opíral jak o starší turecké zákony, tak samozřejmě nové ruské a bulharské obyčejové právo.²⁶⁹ Dne 25. listopadu roku 1878 došlo ke zřízení Nejvyššího soudu (Várchoven sád) jako nejvyšší instance bulharského soudního systému, který se skládal z předsedy a třech členů, jmenovaných vládou. Předsedou Nejvyššího soudu byl vedoucí Odboru pro soudní záležitosti Sergej Lukjanov.²⁷⁰ Řešil všechny stížnosti nižších instancí, rozhodoval v případech, kdy si usnesení jednotlivých stran protirečí atd.²⁷¹

Speciální soudy mezi kterými patřily například církevní (duchovní) soudy bulharské pravoslavné církve a dalších vyznání fungovaly i nadále, byť jejich pravomoci spadaly například do řešení manželských, dědičných sporů a dalších, což platilo i o dalších vyznání.²⁷² Ruská správa se snažila o osvobození soudnictví od vměšování do jejich záležitostí jak armádou, tak i civilní administrativou.²⁷³ Odbor pro soudní záležitosti a vůbec ruská správa vykonala za tu dobu i přes zkrácení přítomnosti (připomínám, že Berlínský kongres snížil přítomnost ruské správy na devět měsíců) mnoho práce, která položila dostatečné základy do budoucna.²⁷⁴

Ruská správa vykonala velkou spoustu práce i v dalších oblastech na které bohužel není místo, neboť by to velmi rozšířilo tuto práci.

---

²⁶⁸Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 43. ISBN 978-954-730-539-9.

²⁶⁹Tamtéž, с. 42.

²⁷⁰Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 157. ISBN 954-649-552-2.

²⁷¹Tamtéž, с. 158. ISBN 954-649-552-2.

²⁷²Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 44. ISBN 978-954-730-539-9.

²⁷³Манолова, Г. Мария. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877–1879)*, София 2003, с. 164-164. ISBN 954-649-552-2.

²⁷⁴Tamtéž, с. 164-164. ISBN 954-649-552-2.

4. TÂRNOVSKÁ ÚSTAVA

4.1. Přípravné práce

Podle článku 4 Berlínské smlouvy se mělo před volbou knížete pod dozorem Ruského imperátorského komisaře sejít shromáždění notáblů a vypracovat ústavu – tzv. organický statut.²⁷⁵ Konání tohoto shromáždění se mělo podle výše zmíněné smlouvy konat v Tárnově (město nacházející se v centrálním Bulharsku).²⁷⁶ Již kníže Čerkaskij počítal po vybudování místní samosprávy, soudních a administrativních orgánů a policie atd. se svoláním předních občanů (notáblů), kteří představovali elitu bulharské společnosti mezi kterými patřili duchovní všech vyznání, představitelé administrativních a soudních rad a jiné vlivné osoby pro vypracování volebního zákona.²⁷⁷ Domníval se, že volební právo mělo být poskytnuto těm občanům, kteří disponovali nemovitým majetkem nebo patřičným vzděláním. Na základě tohoto volebního zákona mělo dojít k vybrání národních představitelů pro Ústavodárné národní shromáždění, které vypracuje ústavu Bulharského knížectví.²⁷⁸ Počítalo se s tím, že takto vypracovaná ústava bude mít buržoazně-demokratický charakter.²⁷⁹ Ještě v prosinci roku 1877 si kníže Čerkaskij nechal poslat ústavy Srbska, Rumunska a Řecka, jestli by se nedali nějak použít při vypracování ústavy Bulharska.²⁸⁰ Tato „výpůjčka“ byla nutná, neboť musíme si uvědomit, že Bulharsko nemělo žádnou ústavní tradici z důvodu turecké nadvlády, která trvala bezmála pět století.²⁸¹ Po smrti knížete Čerkaského pokračuje v jeho práci kníže Alexandr Dondukov-Korsakov, který 15. dubna roku 1878 dostává instrukci, která obsahuje povinnost svolat shromáždění bulharských předáků.²⁸² Ruské ministerstvo zahraničních věcí v instrukci sleduje v podstatě výše zmíněné pohledy knížete Čerkaského s tím, že Ruský imperátorský komisař bude dohlížet na práci shromáždění a v případě nutnosti ho nasměruje ke splnění hlavního cíle, tj. vypracování ústavy.²⁸³ Z důvodu ulehčení práce si kníže Dondukov-Korsakov nechal poslat přepisy dokumentů, vydaných v souvislosti s vypracováním konstitucí

---

²⁷⁵ Официален текст на Берлинския договор между Русия, Германия, Австро-Унгария, Франция, Великобритания, Италия и Турция = Официальный текст Берлинского трактата между Россией, Германией, Австро-Венгрией, Францией, Великобританией, Италией и Турцией In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, s. 112.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 32.

²⁷⁷ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, s. 188.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 188–189.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 189.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 188.

²⁸¹ Тодоров, Антоний. *Граждани, Партии, Избори България 1879–2009*, София 2010, s. 70.

²⁸² Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, s. 51. ISBN 978-954-730-539-9

²⁸³ Tamtéž, s. 51.

Valašského a Moldavského knížectví v letech 1830 až 1831.²⁸⁴ Nejobecnější principy, které instrukce sledovala jsou: kníže se vybírá národem, ale nemá neomezenou moc; Národní shromáždění má právo přijímat zákony a potvrzovat každý rok rozpočet země. Ministři se jmenují knížetem, ale jsou odpovědní národním představitelům, což znamená, že Bulharské knížectví mělo být konstituční monarchie. O tyto principy se měla ruská správa opírat při vypracování ústavy.²⁸⁵ Berlínská smlouva (1878) počítala se založením samostatného poplatného knížectví pod svrchovanou mocí sultána, s křesťanskou vládou a národní armádou, tj. vazalský stát se samosprávou, který není plnoprávný subjekt mezinárodního práva.²⁸⁶ Článek 5 zavazoval ruskou, respektive bulharskou stranu k dodržování práv menšin, který se rovněž mohou účastnit politického života země.²⁸⁷ Zkrácení doby přítomnosti ruské správy na devět měsíců nutilo ruské představitele k urychlení prací, což potvrzuje i instrukce, která přišla z Petrohradu dne 24. července roku 1878 určená ruskému imperátorskému komisaři. Knížeti Dondukovi-Korsakovi se v ní doporučilo, aby se činnosti ohledně vypracování ústavy chopil energičtěji.²⁸⁸ V instrukci se výslovně zmiňovalo, že „architekti“ musí do projektu zahrnout ustanovení, které zajistí práva a zájmy bulharského obyvatelstva a současně s tím bude garantovat rovnoprávnost všech dalších národností. Tato ustanovení odrážela podmínky Berlínské smlouvy.²⁸⁹ Současně tato instrukce požadovala po ruském imperátorském komisaři konečné vypracování základního zákona, volbu prvního bulharského knížete a jmenování národní vlády.²⁹⁰

4.2. Vypracování počátečního projektu Organického statutu Sergeje Lukjanova

Na základě výše zmíněné instrukce kníže Dondukov-Korsakov zadal Sergeji Lukjanovi úkol, aby připravil projekt pro Organický statut.²⁹¹ Na počátku byly přeloženy do bulharštiny

---

²⁸⁴ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 51. ISBN 978-954-730-539-9

²⁸⁵ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 190.

²⁸⁶ Официален текст на Берлинския договор между Русия, Германия, Австро-Унгария, Франция, Великобритания, Италия и Турция = Официальный текст Берлинского трактата между Россией, Германией, Австро-Венгрией, Францией, Великобританией, Италией и Турцией In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 111.

²⁸⁷ Тамтѣж, с. 112.

²⁸⁸ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 190–191.

²⁸⁹ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 52–53. ISBN 978-954-730-539-9

²⁹⁰ Тамтѣж, с. 53.

²⁹¹ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 191.

srbský Organický statut z roku 1869 a ústava Rumunského knížectví z roku 1866. Organický statut Srbska napomáhal pro následující rozvoj procesu založení nezávislého srbského státu (Roku 1878 se Srbsko stává nezávislým).²⁹² Podle tohoto statutu jsou vyšší orgány tyto: kníže, velké a malé národní shromáždění a státní rada. Kníže disponuje velkými pravomocemi. Dá se říci, že fakticky má hlavní slovo kníže, například jenom on má právo uzavírat mezinárodní dohody, jmenuje a odvolává ministry atd. Důležitou roli hrála státní rada, která podporuje knížete a ministerskou radu v její činnosti.²⁹³ Organický statut Srbska garantoval i řadu práv a svobod občanů: rovnost občanů před zákonem, svoboda jedince, právo na soukromé vlastnictví atd.²⁹⁴ Rumunská ústava z roku 1866 osvojovala řadu principů a ustanovení ústavy Belgického království z roku 1831. V čele země stojí kníže (následně král), jehož moc dědičná. Jmenuje a odvolává ministry.²⁹⁵ Ústava dává hlavě státu k dispozici významný práva – kníže potvrzuje zákony, má právo veta, rozpouštět parlament a rovněž má právo velet armádě. Zákonodárná moc náleží dvoukomorovému parlamentu – Národní shromáždění a Senát, které jsou volební orgány. Ústava obsahovala Deklaraci práv a svobod občanů, které garantuje svobodu slova, svědomí atd.²⁹⁶ Podle názoru imperátorského komisaře srbský Organický statut odpovídal bulharským potřebám daleko více a současně s tím dává budoucímu bulharskému knížeti velké pravomoci. Výpůjčky ze srbského Organického statutu byly značné jako například ve zřízení Státní rady, Velkého a Obyčejného národního shromáždění a v dalších věcech, zatímco u rumunské obdoby výrazně skromnější. To se odrazilo v ustanoveních: kníže nemohl být vládce jiné země bez souhlasu Velkého národního shromáždění; dále nemohl prohlásit pravoslavnou víru za oficiální a taky nemohl vyhlásit samostatnost bulharské církve a další záležitosti nemohl řešit sám bez souhlasu národního shromáždění.²⁹⁷ Samozřejmě nešlo o prostou kopii srbského Organického statutu, neboť prošel mnohými změnami, který na jedné straně posílili konzervativní charakter, ale na druhé straně některé změny měly jasný liberální povahu.²⁹⁸ Na tomto přípravném projektu se nepodíleli žádní Bulhaři, šlo čistě o ruskou záležitost.²⁹⁹ Práce na vypracování počátečního projektu pro Organický statut započala v polovině září a skončila říjnu roku 1878. Je třeba ještě zmínit, že Lukjanov nevycházal jenom z rumunských a srbských

---

²⁹² Токушев, Димитър. История на Новобългарската държава и право 1878–1944, София 2008, с. 54. ISBN 978-954-730-539-9.

²⁹³ Тамтѣж, с. 54.

²⁹⁴ Тамтѣж.

²⁹⁵ Тамтѣж.

²⁹⁶ Тамтѣж, с. 54-55.; О něco podrobněji se tomu věnuje bulharská historička Marija Manolova v práci Манолова, М. Създаване на Търновската конституция. София 1980.

²⁹⁷ Тамтѣж, с. 55-56.

²⁹⁸ Токушев, Димитър. История на Новобългарската държава и право 1878–1944, София 2008, с. 55. ISBN 978-954-730-539-9.

²⁹⁹ Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 200.

zdrojů, ale kromě jiných i ruských.³⁰⁰ Podle vypracovaného projektu Bulharské knížectví muselo být konstituční monarchií, avšak kníže byl obdařen velkou mocí. Národní shromáždění bylo buď „Velké“ anebo „Obyčejné“. Poslanci se vybírali těmito způsoby: na základě držení nějaké funkce (například bulharský exarcha), další byli jmenováni knížetem a poslední zvoleni přímo národem.³⁰¹ Volební právo obdrželi všichni bulharští občané disponujícím nemovitým majetkem nebo pokud platili daně. Projekt počítal se zřízením Státní rady, která by byla složena z členů zvolených Národním shromážděním a jmenovány knížetem. Tento orgán byla vyšší vládní instituce, která měla administrativně-kontrolní a poradní funkce. Garantoval rovněž základní práva jako svoboda svědomí, nedotknutelnost osoby a bydliště, svoboda tisku, byť ta nebyla úplně absolutní a další. Celkově vzato měla umírněně konzervativní charakter.³⁰² V prosinci roku 1878 ministerstvo zahraničních věcí posla upravený projekt zpátky knížeti Dondukovi-Korsakovi. Do textu včlenili zmínku o vazalském poměru Bulharského knížectví k sultánovi. Ruský imperátorský komisař zastával názor, že by se měl poradit s předními bulharskými činiteli, a tak se i stalo. Na začátku října roku 1878 poslal více než 40 čestným a vzdělaným Bulharům pozvání, aby vyjádřili svůj názor na tento projekt.³⁰³ Setkání se účastnili například již dříve zmíněný profesor M. Drinov, T. Burmov, M. Balabanov, D. Canko, Ilja Ch. Canov (1835–1901),³⁰⁴ metropolita Antim (1816–1888)³⁰⁵ ad.³⁰⁶ Z následujících diskuzí nakonec vyplynulo, že všichni zúčastnění jsou pro konstituční monarchii, kdy jsou pravomoci knížete limitovány ústavou, jinak žádný větší nesouhlas nebyl, což není ani překvapující, když účastníci této konzultace patřili ke konzervativcům.³⁰⁷ Ještě poté byl vypracovaný projekt

---

³⁰⁰ Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 200.

³⁰¹ Тамтѣж, с. 200.

³⁰² Тамтѣж, с. 200-201.

³⁰³ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 58-59. ISBN 978-954-730-539-9.

³⁰⁴ Ilja Canov byl bulharský společenský činitel, právník. Po osvobození Bulharska působil jako administrativní pomocník v Sofii, představitel Vidinského gubernátorského soudu. V roce 1879 se účastnil jednání Ústavodárného shromáždění, poté byl ve funkci okresního správce v Rusčuku. V letech 1883-1884 působil jako diplomatický představitel Bulharského knížectví v Konstantinopoli (Istanbulu) a v letech 1884-1886 byl ministrem zahraničních věcí. Цанов, Илия Хаджитомакиев. In. *Палангурски, М. Учредителите. Участници в учредителното народно събрание в Търново (10. II. – 16.IV.1879)*, Велико Търново 2014, с. 291-292. ISBN 978-954-730-877-0

³⁰⁵ Metropolita Antim se narodil v rodině zahradníka pod světským jménem Atanas Michajlov Čalâkov. Zpočátku se učí v řecké škole v Lozengradu. Poté se rozhodne pro církevní dráhu, dále se angažuje v boji za církevní nezávislost, který pro něho vrcholí tím, že se stane prvním bulharským exarchou. V roce 1879 se účastní zasedání Ústavodárného shromáždění. Антим I. , Видински митрополит и бивш български екзарх. In. *Палангурски, М. Учредителите. Участници в учредителното народно събрание в Търново (10. II. – 16.IV.1879)*, Велико Търново 2014, с. 56-57. ISBN 978-954-730-877-0

³⁰⁶ Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 59. ISBN 978-954-730-539-9.

³⁰⁷ Тамтѣж, с. 59-60.

několikrát diskutován všemožnými lidmi, takže došlo ještě k mírným úpravám. Poté mohlo skutečně dojít k zorganizování Ústavodárného shromáždění.³⁰⁸

4.3. Ústavodárné shromáždění

Ústavodárné shromáždění (dále je používána zkratka ÚS) začíná svoji práci 10. února roku 1879.³⁰⁹ Z 229 poslanců bylo 88 vybráno přímo obyvatelstvem; 117 poslanců dostalo svůj mandát díky držení nějaké vyšší funkce (například bulharský exarcha atd., gubernátoři) v rámci dočasné správy a Exarchie; 19 jich bylo jmenováno přímo knížetem Dondukovem-Korsakovem (například lídrové náboženských menšin) a 5 poslanců byli představitelé celonárodních organizací (příkladem může být Rilský klášter a Oděský bulharský výbor).³¹⁰ Přesný počet účastníků není přesně znám (držím se údaje uvedeného výše).³¹¹ Představitelé Východní Rumélie se nesměli účastnit zasedání.³¹² Zahájení začalo samotným projevem kníže Dondukova-Korsakova, a následně ho opustil, aby nezavdal příčinu vměšování velmocím.³¹³ Ústavodárné shromáždění mělo plnou svobodu ve své činnosti, ale nesmělo dojít k porušení Berlínské smlouvy.³¹⁴ V čele shromáždění stanul metropolita Antim I. a jako podpředsedové jsou zvoleni T. Ikonomov a P. Karavelov. Bulhaři chtěli řešit i celonárodní problém, který spočíval v rozdělení bulharských zemích (například Makedonie, Východní Rumélie), ale Rusové jim to zakázali, neboť nechtěli porušovat ustanovení Berlínského kongresu.³¹⁵ Dne 7. března 1879 v budově shromáždění je poprvé zvolena patnácti členná komise v čele s Konstantinem Stoilovem (1835-1901),³¹⁶ která musela systematizovat a posoudit předložený

---

³⁰⁸Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 204-204.

³⁰⁹Галунов, Тодор. *Мажоритарната система и парламентарните избори в България от възстановяването на Българската държавност до началото на деветдесетте години на XIX. век*, Велико Търново 2014, с. 12. ISBN 978-954-400-391-3.

³¹⁰Палангурски, Милко. *Нова история на България I. – Княжеството*, София 2013, с. 33-34. ISBN 978-954-28-1370-5.

³¹¹Тамtéž, с. 34.; V této práci je uvedeno 231 národních představitelů – Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008

³¹²Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 70. ISBN 978-954-730-539-9.

³¹³Предговори In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 12.

³¹⁴Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 211.

³¹⁵Палангурски, Милко. *Нова история на България I. – Княжеството*, София 2013, с. 33-34. ISBN 978-954-28-1370-5.

³¹⁶Konstantin Stoilov byl bulharský státní a veřejný činitel, doktor práva na univerzitě v Heidelbergu (1877). Člen Plovdivského apelačního soudu (1878) a předseda Sofijského gubernského soudu (1879). Poslanec a sekretář Ústavodárného shromáždění (1879). Člen komise pro vypracování projektu ústavy Bulharského knížectví. Poté se stal sekretářem kanceláře Alexandra I. Battenberga. Биографични бележки = Именной Комментарий In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 12.

Organický statut, vytvořený S. Lukjanovem a poté ho přednést shromáždění (mezi členy komise lze jmenovat například M. Balabanova, T. Ikonomova, Ilju Canova, Dragana Cankova, Christo Stojanova ad.). Jeho činnost a zpráva měla obrovský význam pro budoucí činnost nejen shromáždění, ale i pro položení základů politicko-stranického systému.³¹⁷

V souvislosti se shromážděním je nutné mít na paměti, že nejpozději od tohoto období se rodí strany a vůbec celkové osvojování politiky, které bude trvat ještě mnoho let, než se ustálí, byť samozřejmě se tyto strany nevyznačovaly velkou stabilitou.³¹⁸

Dne 21. března roku 1879 komise předložila shromáždění výsledek své práce, tzn. „Zprávu“. Komise na základě této „Zprávy“ předložila návrh volebního práva, které bude omezeno vzdělanostním a majetkovým cenzem.³¹⁹ Národní shromáždění mělo být voleno prostřednictvím dvoustupňového systému a rovněž se počítalo se zřízením Senátu, který se měl skládat z 20-25 bulharských občanů, kteří dovršili čtyřicet let. Z nich deset až patnáct vybíral kníže, tři byly jmenovány křesťanskými duchovenstvem a jeden duchovenstvem muslimským. Na zbývajících šest členů nepanoval v otázce volby jednotný názor. Část navrhovala, že by byly vybrány z řad soudců, učitelů, další část chtěla svěřit volbu národu.³²⁰ Autoři „zprávy“ odůvodňovali svůj návrh názorem, že bulharská společnost musí ujít ještě dlouhou cestu, aby jim byla poskytnuta veškerá politická práva.³²¹ Tato „Zpráva“ jasně odrážela názory konzervativních politiků,³²² a proto nebylo překvapením, že zmíněné návrhy nenašly pochopení mezi liberálními poslanci, čímž bylo dokončeno dotvoření politického rozdělení poslanců na konzervativce vedené K. Stoilovem, T. Ikonomovem, G. Načovičem (1845-1920),³²³ D.

---

³¹⁷Галунов, Тодор. *Мажоритарната система и парламентарните избори в България от възстановяването на Българската държавност до началото на деветдесетте години на XIX. век*, Велико Търново 2014, с. 12. ISBN 978-954-400-391-3.

³¹⁸Тодоров, Антоний. *Граждани, Партии, Избори България 1879–2009*, София 2010, с. 69-71. ISBN 954321677-0

³¹⁹Галунов, Тодор. *Мажоритарната система и парламентарните избори в България от възстановяването на Българската държавност до началото на деветдесетте години на XIX. век*, Велико Търново 2014, с. 12. ISBN 978-954-400-391-3.

³²⁰Токушев, Димитър. *История на Новобългарската държава и право 1878–1944*, София 2008, с. 74. ISBN 978-954-730-539-9.

³²¹Галунов, Тодор. *Мажоритарната система и парламентарните избори в България от възстановяването на Българската държавност до началото на деветдесетте години на XIX. век*, Велико Търново 2014, с. 13. ISBN 978-954-400-391-3.

³²²Тодоров, Д. Горан. *Временното руско управление в България през 1877–1879*, София 1958, с. 219.

³²³Grigor Načovič byl bulharský politik a diplomat. Dokončuje finanční školu v Paříži. Během Rusko-turecké války sloužil v Hlavním velitelství, kde sloužil jako spolupracovník plukovníka Parensova při organizování a provádění výzvědných operací ruské armády. Po přijetí ústavy zastával různé funkce v bulharských vládách. Начович, Д. Григор In: Палангурски, М. Учредителите. Участници в учредителното народно събрание в Търново (10. II. – 16. IV. 1879), Велико Търново 2014, с. 190-192. ISBN 978-954-730-877-0

Grekovem (1847-1901)³²⁴ a dalšími³²⁵ a liberály (Petko Slavejkov, Petko Karavelov, Dragan Cankov ad.) Nejhlasitěji se vyjádřily liberální poslanci P. Karavelov (1843-1903)³²⁶ a Slavejkov (1827-1895),³²⁷ kteří jasně odmítli tezi konzervativců, že bulharská společnost není dostatečně zralá, aby se mohla účastnit politického dění. a proto byl jejich návrh smeten ze stolu.³²⁸ Ústavodárné shromáždění přistoupilo k probírání projektu článků po článku.³²⁹ Projekt Organického ústavu³³⁰ měl celkem dvaadvacet hlav a sto sedmdesát článků, což vedlo k tomu, že se projednávání bude záležitost několika dnů.³³¹ První články Projektů, které se týkaly například území státu, jeho hranic a dalších věcí, byly přijaty beze změn.³³² Výjimku představoval článek č. 3, který mimo jiné hovořil o vazalském poměru Bulharska k Vysoké portě, což představovalo pro Bulhary nepříjemnou skutečnost rozdělení bulharských zemích, a

---

³²⁴Dimităr P. Grekov byl syn bulharského obchodníka Panajota Grekova, který pocházel z Asenovgradu a jeden z těch, kteří přesídlili do Besarábie. Zde v městě Bolgradu se narodil jeho syn Dimităr Grekov. Ve svém rodném městě roku 1865 dokončil gymnázium. Poté pracoval jako učitel bulharského jazyka. Ovládal francouzštinu, ruštinu, rumunštinu, němčinu a latinu. V Paříži vystudoval právo. Během rusko-turecké války organizoval shromáždění dobrovolníků Braile, posléze sloužil v ruské armádě jako překladatel. Po přijetí ústavy i nadále se účastní politického dění země. Греков, П. Димитър In: Палангурски, М. Учредителите. Участници в учредителното народно събрание в Търново (10. II. – 16.IV.1879), Велико Търново 2014, с. 95-96. ISBN 978-954-730-877-0

³²⁵ Палангурски, Милко. Нова история на България I. – Княжеството, София 2013, с. 37. ISBN 978-954-28-1370-5.

³²⁶ P. Karavelov se narodil v Koprivstici (město ve středu země). Jeho bratrem byl známý revolucionář Ljuben Karavelov. Ve svém rodném městě získává rovněž vzdělání. V Rusku získal právnické vzdělání (1861). Během rusko-turecké války se aktivně účastní na činnosti ruské správy, kdy zastával post vicegubernátora Vidinu (město na severozápadě dnešního Bulharska), dále byl předseda Târnovského gubernátorské rady a následně se stal pomocníkem vedoucího Odboru pro vnitřní záležitosti. V dalších letech se účastní politického dění v zemi, kdy se stal dokonce ministerským předsedou. Каравелов, С. Петко In: Палангурски, М. Учредителите. Участници в учредителното народно събрание в Търново (10. II. – 16.IV.1879), Велико Търново 2014, с. 143-144. ISBN 978-954-730-877-0

³²⁷ P. Slavejkov se narodil ve městě Târnovo (centrální Bulharsko). Během svých studií na různých školách nabyl množství vědomostí, rovněž se naučil řecky jazyk. Velmi dobře se orientoval v evropské a balkánské literatuře. V roce 1843 se stává dlouholetým učitelem v jeho rodném městě. Patřil mezi výrazné představitele boje za církevní nezávislost. Během rusko-turecké války mimo jiné sloužil jako tlumočnick u štábu generála Skobeleva. Po válce se věnoval publikační činnosti. Během zasedání ÚS patřil mezi hlavní tváře liberálů. Славейков, Р. Петко In: Палангурски, М. Учредителите. Участници в учредителното народно събрание в Търново (10. II. – 16.IV.1879), Велико Търново 2014, с. 237-240. ISBN 978-954-730-877-0

³²⁸ Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 221.

³²⁹ Tamtéž, с. 221.

³³⁰ Organický statut jako pojem se používá pro ty země, které nemají plnou suverenitu, protože jsou podřízeny jiné zemi. V tomto případě Bulharské knížectví je vazalský stát Vysoké porty. Přesto tento fakt byl Bulhary ignorován a nová ústava dostala název „Ústava Knížectví bulharského“. Токушев, Димитър. История на Новобългарската държава и право 1878–1944, София 2008, с. 76. ISBN 978-954-730-539-9.

³³¹ Руски двуезичен Проект на Органически устав за държавното устройство на Българското княжество, представен за разглеждане от Учредителното събрание = Русский двуязычный Проект Органического устава государственного устройства Княжества болгарского, представленный на рассмотрение тырновского Учредительного народного собрания. In: *Русия и възстановяването на Българската държава (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, с. 232-246.

³³²Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 222.

proto musela být jakákoliv zmínka o této nepříjemné skutečnosti odstraněna.³³³ Diskuze rovněž probíhaly v záležitosti místní samosprávy, kterou bylo podle D. Cankova nutné co nejvíce rozšířit.³³⁴ V článku č. 10, jenž pojednával o přísaze vojáků knížeti, poslanci K. Cankov (1847-1903) a doktor Antonov chtěli provést změnu v tom, že by vojáci přísahali rovněž vlasti a ústavě.³³⁵ Proti tomu se postavila část poslanců, včetně M. Balabanova a během hlasování většina poslanců tento návrh zamítla.³³⁶

Nový článek č. 23 určoval konečnou podobu bulharské státní vlajky, která sestávala ze tří barev (bílé, zelené a červené), postavených horizontálně.³³⁷ Prakticky nedotčený zůstala práva knížete. Monarcha byl určen za „vrchního představitele a hlavu státu“, a to nejsou jen slova, máme-li na paměti, že 66 členů ze 170 se týkali panovníka ve struktuře státu. Bulharský stát byl podle ústavy dědičná konstituční monarchie. Došlo k vyřešení otázek nástupnictví, složení regentů atd.³³⁸ Na návrh M. Balabanova shromáždění přijímá nový článek č. 61, který měl dělat čest Ústavě Bulharska, jehož obsah byl přejatým z Ústavy Řecka, který vyjadřoval nezcizitelnost lidským práv.³³⁹ Každý otrok jakéhokoliv pohlaví Některé články Projektu jako například článek č. 63 Hlavy XII. týkající se nedotknutelnosti práva na vlastnictví, jsou přijaty beze změn.³⁴⁰ Ostré spory vedly poslanci ohledně svobody tisku a shromáždování. Na ochranu

---

³³³Руски двуезичен Проект на Органически устав за държавното устройство на Българското княжество, представен за разглеждане от Учредителното събрание = Русский двуязычный Проект Органического устава государственного устройства Княжества болгарского, представленный на рассмотрение тырновского Учредительного народного собрания. In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, s. 232.

³³⁴Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 222.

³³⁵Руски двуезичен Проект на Органически устав за държавното устройство на Българското княжество, представен за разглеждане от Учредителното събрание = Русский двуязычный Проект Органического устава государственного устройства Княжества болгарского, представленный на рассмотрение тырновского Учредительного народного собрания. In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, s. 232.

³³⁶Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 222.

³³⁷Токушев, Димитър. История на Новобългарската държава и право 1878–1944, София 2008, с. 77. ISBN 978-954-730-539-9.

³³⁸Палангурски, Милко. Нова история на България I. – Княжеството, София 2013, с. 38-39. ISBN 978-954-28-1370-5.

³³⁹Zde část textu: Každý otrok jakéhokoliv pohlaví, víry a národnosti se stává svobodným, jakmile vstoupí na bulharské území. Токушев, Димитър. История на Новобългарската държава и право 1878–1944, София 2008, с. 77-78. ISBN 978-954-730-539-9.

³⁴⁰Руски двуезичен Проект на Органически устав за държавното устройство на Българското княжество, представен за разглеждане от Учредителното събрание = Русский двуязычный Проект Органического устава государственного устройства Княжества болгарского, представленный на рассмотрение тырновского Учредительного народного собрания. In: *Русия и възстановяването на Българската държавност (1878–1885 г.) = Россия и восстановление болгарской государственности (1878–1885 г.)*. София 2008, s. 236.

svobody tisku se postavili poslanci G. Stranski (1847/1848-1904)³⁴¹, D. Cankov a doktor K. Pomjanov.³⁴² Shromáždění přijmul článek č. 79, který říkal: „Tisk je svobodný. Nepřipouští se žádná cenzura, nepožaduje se žádná záruka od spisovatelů, vydavatelů a tiskařů“.³⁴³

Konfrontace mezi oběma frakcemi, která se projevovala do tohoto momentu v celkem přijatelné formě, dosáhla svého kulminačního bodu 27. března během projednávání článku 78, který počítal s Národním shromážděním v podobě „Obyčejného“ a „Velkého“.³⁴⁴ Znovu vyvstala otázka horní komory parlamentu (Senát). „Boj“ byl mezi nimi opravdu ostrý a vyústil odchodem konzervativců ze sálu a díky tomu byla myšlenka zřízení Senátu zavržena.³⁴⁵ Shromáždění rovněž odmítlo Státní radu poměrem hlasů 99 „proti“ 22 „za“. Je nutno mít na paměti, že k tomuto hlasování došlo v době nepřítomnosti šestnácti členů konzervativní skupiny, která předtím odešla ze sálu.³⁴⁶

K přijetí Ústavy Bulharského knížectví (podle místa svého vzniku získala označení Târnovská ústava) došlo 16. dubna roku 1879. Ústava prohlašuje Bulharsko za dědičnou konstituční monarchii s národním zastoupením.³⁴⁷

Zákonodárnou moc mělo Národní shromáždění, které bylo buď „Velké“ nebo „Obyčejné“.³⁴⁸

„Obyčejné“ se vybíralo přímo národem na principu, že jeden představitel připadal na deseti tisíc obyvatel obou pohlaví. Aktivní volební právo měli všichni muži, kteří dovršili jedenadvaceti let a pokud nebyli zbaveni občanských a politických práv, zatímco pasivní právo

---

³⁴¹ Georgi I. Stranski se narodil v rodině obchodníka Ivana Jabanova. Základní vzdělání získal v Kaloferu (město se nachází v Plovdivské oblasti), posléze dokončuje Medicínskou školu a Fakultu medicíny v Bukurešti (1864-1874). Účastní se jako lékař Srbsko-turecké války (1876). V době fungování ruské správy byl lékařem v Plevenu (město na severu Bulharska). Ve Východní Rumelii patřil mezi přední liberály. Странски, И. Георги In: Палангурски, М. Учредителите. Участници в учредителното народно събрание в Търново (10. II. – 16.IV.1879), Велико Търново 2014, с. 252-253. ISBN 978-954-730-877-0

³⁴² Konstantin Pomjanov byl synem diplomata Svetoslava Pomjanova. Působil jako učitel na různých místech. Přednášel v bulharštině, řečtině a turečtině. Od roku 1870 pobýval v Táboře a v letech 1872-1874 dokončil gymnázium v Praze. Patřil k liberálům. Помянов, Константин In: Палангурски, М. Учредителите. Участници в учредителното народно събрание в Търново (10. II. – 16.IV.1879), Велико Търново 2014, с. 213. ISBN 978-954-730-877-0

³⁴³ Токушев, Димитър. История на Новобългарската държава и право 1878–1944, София 2008, с. 78. ISBN 978-954-730-539-9.

³⁴⁴ Tamtéž, с. 79.

³⁴⁵ Tamtéž.

³⁴⁶ Тодоров, Д. Горан. Временното руско управление в България през 1877–1879, София 1958, с. 226.

³⁴⁷ Галунов, Тодор. Мажоритарната система и парламентарните избори в България от възстановяването на Българската държавност до началото на деветдесетте години на XIX. век, Велико Търново 2014, с. 22-23. ISBN 978-954-400-391-3.

³⁴⁸ Палангурски, Милко. Нова история на България I. – Княжеството, София 2013, с. 40. ISBN 978-954-28-1370-5.

měli muži, kteří dovršili třiceti let a byli gramotní. Mezi jeho základními úkoly patřily – přijímání zákonů, státního rozpočtu, určení, rozvržení a odpouštění daní atd.³⁴⁹

„Veliké“ národní shromáždění se svolávalo jen pro přesně určené úkoly – pro provedení změn v ústavě a pro volbu nového knížete nebo v případě bylo nutné mít dvoutřetinovou většinu.³⁵⁰

Výkonnou moc měla v ruskou Ministerská rada.³⁵¹ Samostatnou kapitolu představoval samotný kníže, kterému nová ústava poskytovala značné pravomoci. Kníže měl například zákonodárnou iniciativu, mohl vydávat nařízení s platností zákonů, rozpouštět Národní shromáždění, přičemž jediný limit jeho pravomocí je povinnost ve dvou měsíční lhůtě vyhlásit nové volby a nejpozději čtyři měsíce po rozpouštění jednoho shromáždění se musí svolat další. a rovněž měl právo veta.³⁵²

Tárnovská ústava představovala ve své době jednu z nejmodernějších ústav tehdejší Evropy. Svým občanům dávala rozsáhlá práva, o kterých si poddaní ruského cara mohly nechat jenom zdát. Ústava položila základy pro realizaci všeobecného, rovného, tajného a přímého volebního právo, které jsou základní teoretické principy demokratických systémů.³⁵³ Je nutné poznamenat, že byla značně nevyvážená, neboť na jedné straně dala občanům široké svobody, ale na druhou stranu poskytla široké pravomoci knížeti, který této skutečnosti v budoucnu mistrně využíval. S budoucí nestabilitou, které postihl Bulharsko je také fakt, že země postrádala konstituční tradici. Každopádně symbolizovala počátek nové etapy bulharských dějin.³⁵⁴

---

³⁴⁹ Палангурски, Милко. Нова история на България I. – Княжеството, София 2013, с. 40. ISBN 978-954-28-1370-5.

³⁵⁰ Тамтѣж, с. 40-41.

³⁵¹ Тамтѣж, с. 41.

³⁵² Тамтѣж, с. 39.

³⁵³ Галунов, Тодор. *Мажоритарната система и парламентарните избори в България от възстановяването на Българската държавност до началото на деветдесетте години на XIX. век*, Велико Търново 2014, с. 23. ISBN 978-954-400-391-3.

³⁵⁴ Тамтѣж, с. 24.

4.4. Nástup Alexandra Battenberga na bulharský trůn

Zvolení knížete Alexandra I. Battenberga³⁵⁵ bylo čistě jen formální, neboť byl dávno určen velmocemi na základě diplomatických jednání, přičemž se pokoušeli vybrat takového, který neporuší rovnováhu mezi velmocemi.³⁵⁶ Přesto došlo ke svolání Velkého národního shromáždění, které ho 17. (29.) dubna zvolilo jednomyslně knížetem. Dne 26. června (8. července) složil slavnostní přísahu před Velkým národním shromáždění v Târnovu a poté byl exarchou Antimem I. uveden na trůn v Sofii.³⁵⁷ Tímto aktem byla symbolicky předána vláda Bulharům, kteří nastoupili cestu národního života.

---

³⁵⁵Alexandr Battenberg se narodil 5. dubna roku 1857 ve Veroně. Syn prince Alexandra Hessenského a jeho ženy hraběnky Julie von Hauch. Alexandr byl synovec ruské carevny Marie Alexandrovny, manželky ruského cara Alexandra II., osvoboditele bulharského národa. Účastní se Rusko-turecké války v letech 1877-1878. Přešel Starou planinu pod velením generála Gurka. Poté co je v srpnu roku 1886 svržen z trůnu žil v Německu. Umírá v roce 1893 ve Štýrském Hradci (Graz). Ангелов, Йордан – Пантев, Андрей. *Българските ханове и царе от хан Кубрат до цар Борис III.*, Велико Търново 2004, с. 299-320.

³⁵⁶ Ангелов, Йордан – Пантев, Андрей. *Българските ханове и царе от хан Кубрат до цар Борис III.*, Велико Търново 2004, с. 305.

³⁵⁷ Rychlík Jan, Jan et al. *Dějiny Bulharska*, Praha 2016, s. 198. ISBN 978-80-7422-553-6

ZÁVĚR

Když v červnu roku 1878 skončila činnost ruské správy v Bulharsku, tak se nám naskytl obraz, který nám ukazuje, co všechno bylo za tak krátkou dobu, a ještě v takové obtížné situaci vykonáno.

V této bakalářské práci je několikrát výslovně zmíněno, že ruská strana nejednala zcela nezištně, ovšem to nijak nesnižuje výsledek konání jejich představitelů jako byl například kníže Vladimír Alexandrovič Čerkaskij, kníže Alexandr Dondukov-Korsakov, právník Sergej Lukijanov a další.

Díky těmto mužům a jejich mimořádným schopnostem se za poměrně krátkou dobu podařilo vybudovat z periferní provincie Osmanské říše základy nového evropského státu s jednou z nejpokrokovějších ústav tehdejší Evropy a Ameriky, který mohl směle soupeřit se svými sousedy.

Zásluhy ruské správy v různých oblastech jako například ve finančnictví, armádě, soudnictví, školství a dalších oblastech jsou trvalým odkazem budoucím generacím. Výsledek mé práce rovněž dokazuje velký přínos samotných Bulharů, kteří se velmi aktivně účastnili budování svého národního státu.

Na závěr lze jedině konstatovat, že ačkoliv se v dalších letech rusko-bulharské vztahy nebývale vyostřily, nikdo nemůže popřít jejich přínos bulharské věci v období, kdy se zrodila moderní bulharská státnost.

Resume

When the activity of the Russian administration in Bulgaria ended in June 1878, it was clear, how much was done in such a short time and even during that difficult situation.

This bachelor thesis mentions several times, that the Russian party didn't always act disinterested. But it doesn't diminish the influence of their representatives like Vladimir Alexandrovich Cherkassky, prince Alexander Dondukov-Korsakov, lawyer Sergei Lukyanov and others. Thanks to those men and their exceptional abilities, there could be built a new European state out of a peripheral province of the Ottoman empire, in a relatively short time. A state with one of the most advanced constitutions in Europe in its time, that could compete with its neighbors.

Merits of the Russian administration in different fields, for example, finance, warfare, judiciary, education, and others, are enduring legacies to future generations.

The result of my work also proves a big contribution of Bulgarians themselves, who very actively participated in building their own state.

In conclusion, we can state, that although the Russian-Bulgarian relations deteriorated in the next few years, nobody can deny their contribution to the Bulgarian cause in time, when the Bulgarian statehood was born.

Seznam literatury

Милко Палангурски. *Нова история на България - част 1: Княжеството (1879 - 1911)*. София, 2013.

Милко Палангурски. *Учредителите. Участниците в учредителното народно събрание в Търново, 10.II. - 16.IV.1879 г.*, София, 2014.

Милко Палангурски. *История на България - Том 7*. София, 1991.

Димитър Токушев. *История на новобългарската държава и право 1878-1944*. София, 2008.

Мария Манолова. *Нормотворческата дейност на временното руско управление в България (1877-1879)*. София, 2003.

Русия и възстановяването на българската държавност (1878-1885 г.): Документален сборник. София, 2008.

Горан Д. Тодоров. *Временното руско управление в България през 1877-1879*. София, 1958.

Антоний Тодоров. *Граждани, партии, избори България 1879-2009*. София, 2010.

Тодор Галунов. *Мажоритарната система и парламентарните избори в България : От възстановяването на българската държавност до началото на деветдесетте години на XIX век*. София, 2010.

Rychlík, Jan et al, *Dějiny Bulharska*, Praha 2016. ISBN 978-80-7422-553-6

Rychlík, Jan – Kouba, Miroslav. *Dějiny Makedonie*, Praha 2017. ISBN 978-80-7422-562-8

Христов, Христо. *Освобождението на България и политиката на западните държави 1876-1878*, София 1968.

Palmer, Alan. *Úpadek a pád Osmanské říše*. Praha 1996.